

RAFAILO BLAM

JEVREJSKA KULTURNO-UMETNIČKA DRUŠTVA I NJIHOV ZNAČAJ
ZA ODRŽAVANJE JEVREJSTVA U JUGOSLAVIJI

S A D R Ź A J

STRANA

1. JEVREJSKA KULTURNO-UMETNIČKA DRUŠTVA I NJIHOV ZNAČAJ ZA ODRŽAVANJE JEVREJSTVA U JUGOSLAVIJI	1
POČETCI RADA KULTURNO-UMETNIČKIH DRUŠTAVA	1
2. DRUŠTVA KOJA SU POSTOJALA PRI JEVREJSKIM OPŠTINAMA	2
3. KULTURNO-PROSVETNI RAD U DRUŠTVIMA	4
4. HUMANI, SOCIJALNI I NAPREDNI ELEMENTI U KULTURNO- UMETIČKIM DRUŠTVIMA	7
5. AKADEMSKO-KULTURNO-UMETNIČKA DRUŠTVA U INOSTRANSTVU	10
6. PRIMERI RAZNIH AKTIVNOSTI KULTURNO-UMETNIČKIH DRUŠTAVA DO 1941 god.	11
7. RATNI PERIODI 1914-1918 i 1941-1944 god.	33
PERIOD OD 1944 god. DO DANAS	33
8. ČUVANJE I NEGOVANJE JEVREJSTVA U KULTURNO- UMETNIČKIM DRUŠTVIMA	35
9. REZIME	36
10 REDOSLED OSNIVANJA JEVREJSKIH DRUŠTAVA U 19-TOM VEKU DO 1900 god.	37
11 REDOSLED DRUŠTAVA OD 1900 god. DO 1918 g.	38
12 SPISAK PO GRADOVIMA JUGOSLAVIJE JEVREJSKIH- KULTURNO-UMETNIČKIH I DRUGIH DRUŠTAVA	39
13 INOSTRANSTVO	49

P R E D G O V O R

Ispunjavajući svoju obavezu prema organizaciji „MEMORIJAL FOUNDATION FOR JEWISH CULTURE“, ovaj moj rad treba da posluži kao dopuna dokumentacije i svemu onome, što se odnosi na život i rad Jevreja u Jugoslaviji.

Iako je ovde obrađena samo jedna strana aktivnosti Jevreja u Jugoslaviji, siguran sam da je i to dovoljno da se sagleda u kojoj su meri oni bili činilac kulture, prosvete i umetnosti u širem smislu shvatanja.

Kao savremenik mnogih događaja iz prošlosti i kao aktivan saradnik u sadašnjem radu na jevrejskom polju, sa zadovoljstvom sam radio ovu dokumentaciju, verujući da sam iz velikog materijala izdvojio ono što ilustruje život ljudi u sredini gde žive i rade.

septembar, 1973.
Beograd

Rafailo Blam
prof. i kompozitor

Pomoćni materijal:

Novine, časopisi, knjige, publikacije, spomenice i razni dokumenti koji se nalaze u Jevrejskom istorijskom muzeju u Beogradu, kao na pr. „Židov“, „Jevrejski glas“, „Gideon“, „Omanut“, „Hanoar“, „Jevreji u Jugoslaviji“, „Spomenica 400 god. BIH“, „Jevrejski pregled“, „Jevrejski almanah“, „Istorija Novosadskih Jevreja“ i drugo.

Objašnjenje:

Materijal iz koga sam crpeo podatke za ovaj rad, nije bio uvek precizan i jasan. Takođe i hronologija događaja po društvima nije tačno registrovana. Datumi osnivanja društava, razne kulturne manifestacije i priredbe zbog toga, i pored najbolje volje nisu sasvim sigurni. O nekim društvima imao sam na raspoloženju samo jedan oskudan podatak, koji sam smatrao potrebnim da unesem zbog opšteg prikaza stvari. Neka društva su osnivanja, da bi se posle izvesnog vremena ugasila, zatim posle izvesnog vremena opet osnivanja itd. Takvih primera je bilo mnogo.

Izvinjavajući se za eventualne greške, verujem da ih nije bilo mnogo, što je uvek moguće ispraviti i dopuniti.

**JEVREJSKA KULTURNO-UMETNIČKA
DRUŠTVA I NJIHOV ZNAČAJ ZA ODRŽAVANJE JEVREJSTVA
U JUGOSLAVIJI**

U nizu komponenata koje su svojom putanjom ulazile u jezgro koje se zove jevrejski život, nesumnjivo je, da su jevrejska kulturno-umetnička društva u prošlosti, pa sve do današnjih dana odigrala značajnu ulogu za održavanje jevrejstva u Jugoslaviji.

Još od vremena dolaska na tle Jugoslavije, suočeni sa životnom borbom za nasušni hleb, Jevreji su živeći u zajednici vodili računa jedan o drugom, a da nisu zapostavili ni druge elemente koji su od uvek bili vezani za jevrejstvo, a to su knjiga, umetnost, misao i etika, kako je to nedavno izjavio predsednik svetskog Jevrejskog kongresa Nahum Goldman, što je usko vezano za osnovnu kulturu i potrebe ovog naroda. Nažalost, podaci koje sam sakupio o kulturno-umetničkim društvima iz davne prošlosti, vrlo su skromni, a istorijska evidencija iz te oblasti veoma siromašna. Potpuna slika o kulturno-umetničkim društvima i bogatstvu njihovog delovanja datira između dva svetska rata.

POČETCI RADA KULTURNO-UMETNIČKIH DRUŠTAVA

U prošlosti, pod kojom podrazumevamo vreme do kraja 19-og veka, religiozni život, izučavanje Tore i svih pravila koja su vezana za religiozni život Jevreja, bili su nosioci tadašnjeg kulturnog života. U jevrejskoj bibliji, u čitanju Tore, upoznavanju mudraca, izučavanju istorije koja je protkana sa bezbroj stradanja i nepravdi, bilisu elementi koji su učili ljude kakvi treba da budu u životu. Osnovna nit koja se provlačila kroz sva ta jevrejska izživljavanja glasila je - „Negujte tradiciju svojih predaka i nikada ne napuštajte jevrejstvo, pa bilo ono i u bezizlazno teškoj situaciji“. Srećna okolnost bila je da je u tim religioznim izučavanjima bilo činjenica koje su vaspitavale ljude kako da se ponašaju u svakodnevnom životu, u kući, porodici, društvu, prema roditeljima, deci i svim ostalim ljudima sa kojima su dolazili u dodir. Učeni ljudi, rabini i učitelji bilo koga pravca, uvek su davali savete, još deci od malih nogu kako treba živeti da bi čovek srećan bio, ostao veran jevrejskoj nauci i išao putem svojih pradedova.

Do polovine 19.og veka ceo kulturni život razvijao se na toj religiozno-istorijskoj osnovi, koja je bila vrlo značajna, da bi posle ustupile mesto jevrejskim kulturno-umetničkim društvima.

U tom ranijem periodu nisu postojala kulturno-umetnička društva, nisu ni bili uslovi za takve organizacije. Najbolji dokaz da nisu postojala kulturno-umetnička društva bilo je vreme u Srbiji oko 1840. godine, kada je na dvoru knjaza Miloša delovao kao kapelnik, kompozitor i umetnički rukovodilac Srbije Josif Šlezinger, Jevrej in po narodnosti. On je uvek podvlačio da je pobožan Jevrej in i želeo da uvek to istakne. Svojim pismom se obraćao knjaz u Milošu sa molbom da se Jevrej ima odobri jedna soba gde bi se molili Bogu, a on sam je bio „Gabaj“ hrama. Kao autor prve srpske opere „Ženidba cara Dušana“ na tekst Atanasija Nikolića, pod njegovim rukovodstvom izvedena je 1840 godine u Kragujevcu, tadašnjoj prestonici kneza Miloša, ta značajna narodna opera koja je ostavila dubok trag na umetnička stvaranja sledećih generacija. Sigurno je, da su postojali uslovi za stvaranje jevrejskih kulturno-umetničkih društava u Srbiji, Josif Šlezinger, tada jedna od najmarkantnijih ličnosti uz velikog knjaza Miloša, bio bi jedan od inicijatora za stvaranje i održavanje jevrejskih kulturno-umetničkih društava. I sama „banda“ kojom je rukovodio Josif Šlezinger, koštala je vrlo mnogo i bila je pod neposrednim staranjem knjaza Miloša.

I pored svih teškoća za održavanje kulturno-umetničkih društava, podaci nam govore da je u raznim gradovima Jugoslavije bilo među jevrejskim opštinama, još od 1826 godine /Varaždin, jevrejsko dobrotvorno društvo/ raznih društava uglavnom sa humanom sadržinom rada, ali istovremeno i kulturnom delatnošću. Setimo se samo Srpsko-jevrejskog pevačkog društva osnovanog 1879 godine u Beogradu, koje je tada bilo jedno od prvih društava u Srbiji i koje je izvršilo vrlo značajni poduhvat na jevrejskom i srpskom umetničkom polju, prikazujući po prvi put šta znače muzička ostvarenja jevrejskih, srpskih i stranih autora.

Takođe i u mnogim drugim gradovima Jugoslavije, naročito na teritoriji Hrvatske, BiH i Vojvodine, postojala su jevrejska društva, tada još sa raznolikim delovanjem. O svemu tome biće docnije više reći.

Društva koja su postojala pri jevrejskim opštinama.

Ako bacimo pogled na raznorazna jevrejska društva, stvorena još sa prvim počecima oko polovine 19.og veka, saznaćemo da su ona imala veoma različite oblike delovanja, a zvala su se: Kulturno-prosvetna, umetnička, muzička (horovi, orkestri, društvo za propagiranje jevrejske muzike itd.), literarna, radnička, ženska, omladinska, sportska, nacionalna, devojačka, sefardska, dobrotvorna, humana, čitaonice, gospojinska, visokoškolska, ferijalna, cionistička, religiozna, srednjoškolska itd.

Sva ova društva imala su kao glavni cilj, naslov koji su nosila tj. širenjejevrejske i opšte kulture, ili socijalne aktivnosti, ili čuvanje i negovanje religije itd. ali ono što je najinteresantnije i zajedničko kod svih tih društava, bez obzira koju vrstu aktivnosti sprovode, bilo je negovanje jevrejske misli, kulture, prosvete i umetnosti.

Dobrotvorna, humana i socijalna društva nalazila su izvor prihoda da bi ostvarila svoje ciljeve, priređivanjem raznih pozorišnih predstava, koncerata i drugih manifestacija. Isto tako sportska društva priređivala su između ostalih svojih delatnosti, javne umetničke priredbe ubirajući tako sredstva za svoj cilj. I „djevojačka društva“, koja us uglavnom imala zadatak da omoguće siromašnim devojkama da dođu do miraza kako bi se mogle udati, pored drugih zadataka održavala su i razne kulturne priredbe i pozorišne komade, kako bi ubirale prihode za svoj rad. I sva ostala društva su pored dobrovoljnih priloga građana nalazila u širenju kulture način da dođu do novca za ostvarivanje svojih ciljeva.

Nasuprot tome i kulturno prosvetna društva pored svog osnovnog zadatka, negovala su socijalnu aktivnost, pomaganjem učenika, mladih zanatlija i visokoškolaca, kako bi stekli, kada odrastu, svoje časno mesto u društvu. Po sredi svih tih delanja u svim društvima vladala je nezadrživa jevrejska ideologija, nalazeći vazda u omladini potencijalne nosioce jevrejske misli, koja je sa pojavom cionizma dobila svoj pravi značaj. Cionistička ideja i njen plemeniti cilj stvorili su od jevrejskih omladinaca prave nosioce opšte jevrejske ideologije koja je bila toliko čvrsta, da je održala i okamenila tu ideju.

Između dva svetska rata, nije postojala ni jedna jevrejska opština u Jugoslaviji, gde nije osnovano i uspešno radilo koje omladinsko društvo. To je bio imperativ koji je bio i nosilac najzdravijeg duha među Jevrejima. I najmanje opštine tražile su da se njihovo omladinsko udruženje primi u Savez židovske omladine, kao što je to na pr. slučaj 1926. godine u selu Gradačac, gde je omladinsko udruženje iako sa samo 12 članova, tražilo prijem u Savez. Bilo je u Vojvodini i Bosni slučajeva da su omladinci samo sa 5 članova tražili prijem u Savez židovske omladine. Dakle, omladina je bila u punom zamahu rada na jevrejstvu.

Mnoga društva koja su osnivana imala su kraći ili duži vek postojanja. Nažalost, nemamo potpunih podataka koliko je koje društvo uspelo da se održi. Sa izuzetkom nekih renomiranih kulturno-umetničkih društava, kao što su „La benevolencija“ u Sarajevu, „Srpsko jevrejsko pevačko društvo“ u Beogradu,

„Židovsko akademsko kulturno društvo“ u Zagrebu itd. koja su zabeležena od prvih dana osnivanja do kraja, a to će reći do katastrofe u II svetskom ratu.

U radu i preokupacijama svih društava koja su bila formirana u okviru jevrejskih opština bilo je zajedničko shvatanje da se širenjem kulture, etike, humanosti i opštim prosvetivanjem, najbolje može doprineti održavanu i negovanju jevrejstva. Samo tako se može razumeti da su sva društva odgajala u svojim sredinama omladinu koja je pretpostavljala pravi biser jevrejskih vrednosti. Jevrejska kulturno-umetnička društva su učinila ogromnu uslugu sledećim generacijama, pošto su odgajala jevrejske radnike svesne u celokupnoj problematici jevrejstva. U svim kulturno-umetničkim društvima, narpčito u periodu između dva svetska rata, prosto je vrilo od rada na jevrejskoj kulturi bilo da se radilo o predavanjima, pošorišnim komadima sa jevrejskom tematikom, koncertima jevrejske muzike, političkim, istorijskim i religioznim saznanjima ili diskusijama, svuda je pružena mogućnost svakome bez razlike da dođe do elementarnih, a razume se i misaonih saznanja o jevrejstvu. Uz to, i takvo širenje bogate jevrejske kulture, nije zapostavljena ni fizička kultura, koja je kod omladine bila u punoj snazi u pokretu i delu. (Makabi, sportske sekcije itd.)

Kulturno-prosvetni rad u društvima

Pre nego što navedem imena, delokrug rada i ciljeve kulturno-prosvetnih društava, žao mi je, što ću zbog obilja materijala ipak morati da se oslonim samo na kulturno-prosvetno umetnička društva, sa možda nekim izuzecima. Samim tim ostaviću po strani veliki broj drugih društava, ranije navedenih, koja nisu bila specifična kao kulturno-prosvetno umetnička, a koja su se itekako bavila jevrejskom kulturom i prosvetom. Evo samo nekoliko interesantnih podataka po gradovima, a koja idu u prilog onome što je pomenuto.

B E O G R A D

Beograd je 1837. godine dobio prvu jevrejsku štampariju. To je bio veliki datum i dokaz koliko je knjiga bila bliska Jevrejima, iako je prema podacima u Beogradu prva jevrejska opština osnovana tek 1866. godine.

Godine 1879. godine u malenoj Srbiji odjeknulo je sa velikom radoznalošću da je osnovano pevačko društvo, i to srpsko-jevrejsko pevačko društvo, koje je odmah po osnivanju priređivalo bezbroj koncerata jevrejske i srpske duhovne, svetovne i internacionalne muzike, kao što su velike mise, oratorijumi, samostalni koncerti itd. Na koncertu ovog hora priređenog 1908. godine, prisustvovao je lično kralj Petar I.

Iste godine tj. 1905. godine osnovana je čitaonica na Dorćolu „Tikun Hacot“, gde su se samo izjutra, pre otvaranja radnji, ili uveče uz vruć salep, čitale knjige i tumačila Tora.

1904. godine osnovan je klub „Zajednica“. Na prvoj priredbi ovog kluba izveden je komad „Šopenhauer“ od Branislava Nušića uz prisustvo autora. Pored Jevreja učestvovali su i Srbi u radu ovog društva.

1919. godine, u tada još razorenom i sromašnom Beogradu posle Prvog svetskog rata, osnovan je prvi amaterski jevrejski muzički klub „Lira“, koji je iznenaadio sve prisutne na koncerte održanom nekoliko godina docnije u pozorištu „Manjež“.

1929. godine osnovana je Jevrejska čitaonica, koja je u svom daljem radu imala na raspolaganju 3.449 knjiga. Inicijator njenog osnivanja i predsednik bio je Aron Alkalaj. U čitaonici su se držala mnoga predavanja. Između ostalih, akademik dr Ksenija Atanasijević održala je predavanje sa temom o jevrejskoj mudrosti.

Jevrejsko nacionalno društvo otvorilo je svoj dom u Beogradu 1919. godine, što je bilo veoma lepo primljeno od tadašnjih vlasti, pa je predsednik vlade Ljuba Davidović posao telegram sa izrazima simpatija.

Povereništvo Keren Kajemet priredilo je veliki koncerat 1930. godine jevrejskih pesama, sa horom kojim su dirigovali dr Menahem Ruhvarger i Rafailo Blam uz sudelovanje Olge Blam i Reje Ašerović.

Z A G R E B

Godine 1813. rođen je u Velikoj Kanjiži Jevrejin po imenu Hartman. On je bio učitelj u Zagrebu na židovskoj školi. 1856. godine on osniva takozvanu „Hartmanovu posudbenu biblioteku“, a 1861. godine izdaje brošuru „Izraelićani u Hrvatskoj i Slavoniji“. Jevrejski akademičari učlanjeni u društvo „Esperansa“, otputovali su 1914. godine za Izrael izvodeći program na hebrejskom jeziku.

1919. godine osnovan je klub „Borohov“ od bivših emigranata iz Poljske. Oni su gajili jidiš književnost, pa se docnije većina iselila u Izrael.

Još 1840. godine osnovana je u Zagrebu židovska škola koja je 1940. godine proslavila 100 godina postojanja.

1919. godine Zagreb postaje inicijator osnivanja Omladinskog saveza koji je osnovan u Brodu.

1925. godine iz Izraela (Tel Aviv) dolazi u Zagreb direktor muzičke škole Joel Engel radi predavanja „O savremenoj židovskoj muzici“, a 1923. godine glazbena sekcija „Makabija“ poziva profesora Juliusa Volfsona iz Beča radi predavanja o jevrejskoj muzici.

Na tzv. „Sjajnom plesu“ priređenom u Zagrebu 1933. godine, prisustvovao je i ban Savske banovine dr Perović. Organizator je bilo židovsko akademsko društvo, a pokrovitelj ove priredbe bio je rektor univerziteta dr Albert Bazala.

Jevrejski emigranti iz Nemačke gde je bilo dosta operskih pevača, osnovali su 1932. godine u Zagrebu jevrejski pevački zbor „Hanigum“ koji je 1933. godine priredio sa senzacionalnim uspehom koncert.

1926. i 1927. godine Židovsko narodno društvo priređuje veliki sinagogalni koncert uz pratnju instrumentalnog sastava, a 1934. godine stvara biblioteku, priređuje predavanja „O lažnom mesiji“, „O uslovima života Jevreja u XVI i XVII veku“, kao i o knjizi Teodora Hercla „Židovska država“ povodom 40 godina izdanja ove knjige.

20. oktobra 1936. godine u Židovskom narodnom društvu drži predavanje dr Oto Gros sa temom „Arapsko pitanje“ gde predviđa sve ono što se u današnjim teškim vremenima dešava.

S A R A J E V O

1892. godine osnovano je jedno od najpoznatijih jevrejskih društava „La Benevolencija“ koje je u svom postojanju masovno školovalo učenike i studente, pomagalo sirotinju, širilo jevrejsku kulturu, imalo biblioteku i omogućilo da jedna cela generacija završi školu kao njen stipendista.

1901. godine osnovano je društvo „La lira“ koje je sa svojim horom gostovalo u Srbiji i Solunu 1928. godine. Ono je nastalo iz jednog tamburaškog zbora čiji su temelji udareni 1884. godine, kada je orkestar svirao na jednoj svadbi, a koje je posle preraslo u veliko renomirano društvo.

Na proslavi 25-godišnice ovog društva govorio je i književnik Branislav Nušić.

1928. godine osnovano je društvo „Tarbut“ sa bogatim kulturnim radom. Iste godine na predavanjima ovog Društva bilo je oko 4.000 slušalaca.

S K O P L J E

Jevrejsko omladinsko društvo „Bene Izrael“ izvodilo je 8.1.1923. godine komad „Drajfus“, koji je doživeo veliki uspeh.

S U B O T I C A

Sa pojavom ideja Teodora Hercla osnovano je Jevrejsko sportsko društvo „Hakoah“ koje je imalo svoj orkestar, pozorišnu sekciju i kulturnu sekciju. Prikazivanjem komada sa jevrejskom tematikom „Golem“, zatim komada „Leon Lion“ od Lajoša Bira, Društvo se afirmisalo u svojoj aktivnosti, a orkestar je na dan 22.5.1925. godine održao koncert u Staroj Kanjiži pred 150 slušalaca.

Društvo „Hakoah“ bilo je inicijator mnogih konferencija i društava iz Novog Sada, Starog Bečeja, Bačke Palanke, Sombora, Stare Kanjiže i dr.

K A R L O V A C

Jevrejska omladinska udruženja imalo jetako bogat život u Karlovcu, da je 1921. godine osnovana i filatelistička sekcija.

L E S K O V A C

Poznati književnik dr Žak Konfino, na molbu jevrejske omladine u udruženju „Trumpeldor“ u 1930. godini sarađivao je sa njima na kulturnom radu.

D E B E L J A Č A

Žensko društvo održalo je 1936. godine priredbu. U programu je bila recitacija pesme od Cvija „Budimo se“, i pozorišna scena komada „U Hederu“ i druge tačke.

Z E M U N

Jevrejsko sinagogalno pjevačko društvo bilo je tako dobrog kvaliteta, da je 1932. godine sudelovalo koncertom na emisiji beogradskog radija, na kome su izvedena dela „Kačke“, Dunajevskog i Eriha Samlajića, talentovanog kompozitora, ubijenog od Nemaca u II Svetskom ratu, kao i drugih kompozitora. 1931. godine na zabavi Jevrejskog ženskog društva, svira poznati jevrejski džez orkestar iz Beograda „Miki džez“ pod upravom Rafaila Blama.

B I T O L J

Jevrejsko kulturno-umetničko društvo „Bene Cion“, osnovano 1923. godine priređuje pozorišni komad „Drajfus“, na španskom jeziku.

HUMANI, SOCIJALNI I NAPREDNI ELEMENTI U KULTURNO-UMETNIČKIM DRUŠTVIMA

Poznato je da su humani, socijalni i napredni elementi uvek našli svoje mesto u radu jevrejskih kulturno-umetničkih društava. To se naročito odrazilo kod izvesnih društava koja su širila kulturu i prosvetu da bi pomogla onima koji nemaju dovoljno sredstava za goli život. Osim toga, valja naglasiti da su radnička omladina i jevrejske radnička kulturno-umetnička društva dolazila nekada u sukob sa zakonom, tražeći socijalnu pravdu i reformu buržoaskog društva. Ima dosta primera da su takvi pojedinci, kao članovi jevrejskih kulturno-umetničkih društava hapšeni, a istorijske činjenice o učešću Jevreja u

narodnooslobodilačkom ratu, o hrabrim borcima i narodnim herojima nedvosmisleno to potvrđuju.

Veliki sin naroda Jugoslavije Moša Pijade, bio je veliki revolucionar i dobar Jevrejin, pa je čak 4.12.1944. godine prisustvovao bogoslužjenju u Sinagozi u Beogradu, slušajući govor tadašnjeg predsednika Jevrejske opštine dr Žaka Konfina.

U mnoštvu takvih primera, navešću u raznim gradovima samo nekoliko, bilo da se radi o socijalnim ili pak naprednim akcijama po kulturno-umetničkim društvima.

B E O G R A D

Na skupštini 20.9.1931. godine Jevrejskog omladinskog udruženja osnovanog 1926. godine izabran je u upravni odbor student prava Bora Baruh, poznat kao borac protiv socijalnih nepravdi i docnije član Komunističke partije Jugoslavije, koji je poginuo kao hrabar borac u Narodno-oslobodilačkom ratu.

Omladinsko cionističko društvo u Beogradu „Ahud Hacofim“, u svome radu, pored cionizma, neguje marksizam i levičarske ideje a čitanjem zabranjene literature razvija napredne misli kod omladinaca.

Prosvetno društvo „Maks Nordau“ izazvalo je komad od Šaloma Aša „Novi život“, za jevrejsku sirotinju iz Male, koja je to rado gledala.

U jevrejskoj menzi osnovanoj 1928. godine bilo je mnogo naprednih omladinaca, pa je nekoliko puta i policija provaljivala i hapsila članove.

U porušenom i oslobođenom Beogradu 1944. godine, od sakupljenih članova Srpsko-jevrejskog pevačkog društva koji su ostali u životu, stvoren je hor, kojim je dirigovala Meri Levi Dragitinović. Na koncertu ovog hora održanom u Jevrejskoj opštini i ponovljenom na Kolarčevom univerzitetu u programu učestvuje slavni i veliki glumac Dobrica Milutinović. Ceo prihod sa ovog koncerta predat je Crvenom krstu.

Z A G R E B

Židovski klub akademičara „Judeja“ osnovan 1914. godine imao je te iste godine 18 aktivnih članova, od kojih su u rat otišli njih 14. Docnije, posle rata je pročitano spisak iz koga se videlo da su mnogi poginuli, a oni koji su ostali živi, bili su stekli ratna odlikovanja. Takođe je bilo i ranjenih u ratu.

„Jevrejska radnička omladina“ je povelala akciju, da kao članovi ovog društva organizuju dublji kulturni rad, vaspitanje, socijalnu pomoć, zatim pomoć u zaposlenju itd.

Grupa činovnika i namještenika organizovana 1933. godine aktivno radi na kulturnom uzdizanju i čestim diskusijama kao na pr. o „Židovskoj uzajamnosti i socijalizmu“.

S A R A J E V O

Zbog svojih naprednih ideja, društvo „Jehuda Makabi“ u kome je bilo mnogo naprednih učenika viših razreda srednjih škola, a koje je osnovano 1908. godine, odlukom policije zabranjeno je 1913. godine.

Poznato društvo „La Benevolencija“ osnovano 1892. godine, negovalo je sve oblasti kulture, pomažući stipendijama školovanje učenika i studenata od kojih su mnogi završili zahvaljujući toj pomoći.

Humanitarno društvo „Ahdus“ osnovano 1906. godine od Aškenaskih Jevreja sastavljeno od zanatlija, željezničara, transportnih radnika itd. razvija kulturu, daje pozorišne predstave, folklor, muziku itd. Za vreme II svetskog rata skoro svi članovi ovog društva su izginuli kao borci Narodno-oslobodilačke borbe ili su stradali u ratu.

„Jevrejska glazba“ osnovana u Sarajevu 1936. godine bila je stecište naprednih ljudi od kojih su mnogi bili članovi KPJ. Iste godine uhapšeno je 15 članova ove glazbe. Oni su delovali u kulturnoj sekciji društva.

„Jevrejsko radničko društvo“ doživelo je 1922. godine kritiku da mora sa sebe da skine okove kako bi se oslobodilo u radu. (od koga?-primedba autora)

Gospojinsko društvo „Humanidad“ osnovano u Sarajevu 1917. godine, priredilo je koncert sa komadom „Debora“ u 3 čina sa pevanjem, u korist sirotinje, a legat Sadika Levija je bio da se prehranjuje 150-180 dece.

Jevrejsko radnička omladinska organizacija „Matatja“ osnovana 1923. godine, delovala je u kulturnoj aktivnosti i fiskulturi. Kao napredno društvo, postaje transmisija preko koje je KPJ vršila snažan uticaj među radničkom omladinom. Za vreme NOB-a bilo je među njima mnogo boraca i narodnih heroja.

„Matatja“ - jevrejska glazba u Sarajevu osnovana 1923. godine, donela je odluku 1936. godine da se u punom angažovanju vrši agitacija protiv nenarodnog režima Stojadinovićeve vlade. Posle toga, rad ovog društva je zabranjen. Ipak 1939. godine nastavlja rad i saraduje sa Mesnim komitetom KPJ i SKOJ.

N O V I S A D

Na koncertu jevrejskog pevačkog društva „Hašira“ održanom 1937. godine pred prepunom dvoranoj, pevale su se kompozicije jevrejskih pesama, Jidiš i jugoslovenskih, uz prisustvo i gradonačelnika dr Sime Popovića.

S K O P L J E

Jevrejsko omladinsko društvo „Bene Izrael“ izvelo je komad „Drajfus“.

S P L I T

Na predavanju u društvu „Jarden“ 24. januara 1945. godine, izneto je da su se Jevreji hrabro borili 1847. godine za odbranu grada Splita, pa se i kula Paparella zvala „Jevrejska kula“.

P R I Š T I N A

Na zboru Jevrejskog društva održanom aprila 1930. godine, pod geslom za širenje nacionalne svetski i širenje jevrejske kulture, bila je prisutna i polocija, onemogućujući dalji rad na zboru.

AKADEMSKO KULTURNO-UMETNIČKA DRUŠTVA U INOSTRANSTVU

Duboka nacionalna povezanost i jedinstvo jevrejskih studenata iz Jugoslavije, koji su studirali u inostranstvu bila je toliko snažna, da nije za čuđenje što su studirajući u inostranstvu uvek mislili na svoju braću u domovini i jevrejstvo. To je bilo vreme pre I svetskog rata kada Jugoslavija nije ni postojala, a visoke škole nedovoljno pristupačne mnogim đacima.

Nalazeći se na studijama u Beču, Pragu, Brnu i drugim gradovima Evrope oni su se udružili, stvorili od sebe samih udruženja koja su imala zadatak da vode računa o svim problemima u vezi studija, tamošnjih životnih uslova, a da nikada i ni jednog trenutka ne zaborave svoje obaveze prema jevrejstvu i kulturnom uzdizanju.

„Bar Giora“-Beč, bilo je akademsko kulturno društvo osnovano 1902. godine od jevrejskih akademičara iz Jugoslavije. 1914. godine oni su oizdali proglas sa parolom „Do viđenja na kongresu u Zagrebu“.

„Bar Giora“ je čvrsto povezala sve jevrejske studente iz Jugoslavije. Oni su disali istim dahom kao njihova braća u zemlji, a kada je došao rat 1914. godine, mogli su dati svoje živote, ranjavani su i odlikovani kao borci u tom ratu. Tamo su imali i menzu od 180 članova. U samom Beču na univerzitetu gde su studirali, bili su prinuđeni da se bore protiv tzv, „Junkera“, koji su bili antisemitski raspoloženi, pa su fizički napadali jevrejske studente.

Udrženje je postojalo do 1927. godine ostavljajući iza sebe svetlu istorijsku misiju.

Akademsko društvo sefardskih Jevreja „Esperansa“, Beč

Za razliku od „Bar Giore“ gde su bili Sefardi i Eškenazi zajedno, u „Esperansi“ su bili samo Sefardi, ali su saradivali i sa Eškenazima. Oni su izdavali svoj list na španskom jeziku „El Mundo Sefaradi“. U tom listu obrađuju materijal iz života

Sefarada u južno-slovenskim zemljama. Kulturne tekovine, jezik i svakodnevni život Sefarada bili su jedan od ciljeva rada ovog udruženja.

Narodno društvo židovskih akademičara iz SHS „Ivrije“- Brno

Ovo društvo održalo je skupštinu 1920. godine sa ciljem da upozna članstvo sa jevrejskom literaturom, znanošću, umetnošću itd. Članovi ovog društva su bili vrlo aktivni u radu. Društvo je bilo sekcija „Židovske akademske besede“.

Nažalost, o drugim udruženjima akademičara iz Jugoslavije koji su studirali u drugim zemljama i to kao članovi „Bar Giore“, „Esperanse“ i „Ivrije“, nisam imao dovoljno podataka kako bih i to registrovao.

Podaci nam govore da su nekadašnji članovi pomenutih udruženja vrativši se posle I svetskog rata natrag u zemlju, bili i dalje dobri jevrejski radnici, primerni građani i istaknuti stručnjaci u svome poslu, služeći tako na čast svojoj zemlji.

PRIMERI RAZNIH AKTIVNOSTI KULTURNO-UMETNIČKIH DRUŠTAVA DO 1941. g.

Nemoguće je navesti sve ono što su kulturno-umetnička društva radila i realizovala u toku svog postojanja. Za to bi trebalo za svako društvo odvojiti mnogo prostora i još više činjenica. Takođe, sasvim je razumljivo, da nije dovoljno u kratkom tekstu objasniti šta su ona značila za održavanje jevrejstva. Samo izvesni pojedinačno navedeni primeri neka posluže kao obeležja principijelnog rada dotičnog društva.

Naravno, nije isključeno da ima tu i grešaka. Možda nije tačno registrovan datum osnivanja kao i neke druge pojedinosti! Evidencija i istorijski podaci, često nisu identični. No, verujem, da će takvih primera biti malo. Međutim, unapred prihvatam svaku korekciju u vezi tih dokumenata. Kao i u ranijem tekstu, počinjem po glavnim gradovima (Beograd, Zagreb, Sarajevo) i to prvo sa omladinskim udruženjima.

B E O G R A D

„Društvena škola za izobražavanje srpsko-jevrejske omladine“: 1872. godine grupa omladinaca sa Jaliye (jevrejski kvart u Beogradu na Dorćolu) osnovala je društvo, sa zadatkom da se pridruži jevrejskoj omladini mogućnost da što temeljnije izuči srpski jezik, kao i da nauči druge predmete, s obzirom da tada nije bilo školovanih ljudi. Jevrejske škole su učile na jeziku Ladinu (španski jezik), a društvu je bio cilj da se

omladina uputi u književni srpski jezik. Primali su se učenici svih staleža od 14 godina.

Klub „Zajednica“

Osnovan 1904. godine u Beogradu, ovaj klub je bio pretežno omladinsko udruženje, u stvari kulturno-prosvetno društvo sa prosvetnim ciljem. Izdavali su list na srpskom jeziku i imali školu za strane jezike. Nađen je lokal preko puta Malog Kalemegdana, nabavljen je dugačak sto, više stolica i veliki orman za knjige. Prvi predsednik je bio Jakov Alkalaj, a prihode su imali od dobrovoljnih priloga i koncerata.

Jvrejsko nacionalno omladinsko društvo „Atehija.“

Ovo društvo je održalo zbor 5.10.1919. godine na kome su izneti referati o uspešnom radu Društva.

Takođe, zajedno sa društvom „Atehija“ i druga dva omladinska društva „Gideon“ i „Karmel“, priredili su 1919. godine zajedničku zabavu, a za proslavu praznika Purim, pat godina posle Prvog svetskog rata, manifestovali su jedinstvo u jevrejskom narodnom duhu.

Jevrejsko omladinsko udruženje

Posle izvesnog zastoja, krenuo je 1926. godine aktivan rad ovog udruženja, priređivanje sastanaka, interesovanjem za sve zadatke udruženja. Na skupštini 24.10.1926. godine dat je izveštaj o održanim predavanjima kao i o književnom i umetničkom radu. 1929. godine kritikovano je što nema dovoljno knjiga cionističke i jevrejske sadržine, a mnoge knjige su na nemačkom jeziku. 1930. godine na skupštini je pohvaljen rad udruženja, a na sastancima 1931. godine pevale su se mnoge jevrejske pesme.

Kulturna sekcija akademskog potpornog društva

26. marta 1931. godine knstituísana je uprava ovog društva studenata, sa ciljem za aktivan rad na kulturi.

Jevrejska radna omladina

Ovo udruženje održalo je 6.2.1934. godine predavanje sa temom „Uloga privatnog kapitala u Erecu“.

Jevrejsko zabavište „Dr David Albala“

Priređeno je kulturno veče 3. marta 1935. godine sa delima Bjalika, Jude Gordona, Uri Cvi Ginzberga itd. Psalme je pevao Jevrejski akademski hor, a deca izvodila svoje tačke.

Omladinsko društvo „Magen David“

Na skupštini 1936. godine ovog društva, konstatovano je da nije samo human i kulturnan, već da društvo ima zadatak da

vaspitava svoje članove da budu dobri i svesni Jevreji i dobrigrađani. Osim održanog predavanja 16. oktobra 1937. godine bilo je priređeno veče za omladinu pod naslovom „Kulturno veče jevrejske omladine“. Sudelovao je Jevrejski akademski hor, a izveden je i pozorišni komad „Mnogo nas je ovakvih“ i četiri čina od Marka Ovadije, predsednika društva.

Srpsko-jevrejska kulturna zajednica

Iz nedovoljnih podataka vidi se da je postojala do 1918. godine, a vođena je od jevrejskih intelektualaca.

OMLADINSKO CIONISTIŠKO DRUŠTVO „AHUD HACOFIM“

Naveli smo ranije vrlo interesantan rad ovoga društva koje pored cionizma, kao osnovnu temu svog rada, neguje marksizam i služi se tada zabranjenom levičarskom literaturom.

SRPSKO-JEVREJSKO PEVAČKO DRUŠTVO

Osnovano je u Beogradu 1876. godine. Ovo društvo zaslužuje mnogo prostora i još više istorijskih činjenica koje dokazuju da je u dugačkom veku postojanja, s pravom steklo zavidnu reputaciju. Mnoga društva su postojala izvestan broj godina i nestajala, bilo iz kojih razloga, ali Srpsko-jevrejsko pevačko društvo, sa prekidom vremenskog perioda za vreme balkanskog, Prvog i Drugog svetskog rata, bilo je aktivno, delovalo u punom sjaju svojih umetničkih moći, ostavljajući iza sebe trag čiste umetnosti, srpskog, jugoslovenskog i jevrejskog patriotizma, kome možemo danas sa punim pravom da se divimo.

Kada je osnovano u Beogradu od dobronamernih članova jevrejske zajednice, u sredini u kojoj je živelo i delovalo, mali broj ljudi je bio pismen, školovan i civilizovan. Društvo je učinilo pionirski zahvat u širenju muzičke kulture u Srbiji.

Srpsko-jevrejsko pevačko društvo, u početku je bilo mali hor, da bi docnije preraslo u veliki renomirani mešoviti zbor, uzevši na sebe odgovornost da širi muzičku kulturu, neguje pesmu i služi na čast jevrejskoj zajednici Beograda, koja danas, posle skoro 100 godina od osnivanja hora, može da se ponosi rezultatima postignutim u veku svoga postojanja.

Za rad i delovanje ovog hora usko je vezana ličnost beograđanina Solomona Mošića, dugogodišnjeg predsednika ovog društva i soliste pevača, nedavno preminulog u dubokoj starosti u Izraelu. On je pored ovog hora bio predsednik i inicijator stvaranja Južnoslovenskog pevačkog saveza koji je u okvirima Jugoslavije uživao veliki ugled.

Evo samo nekoliko momenata iz života ovog hora. 13.3.1921. godine u beogradskoj sinagozi „Bet Israel“ održana je svečana

služba u čast odlikovanja Belog orla V stepena, kojim je kralj odlikovao hor. Odlikovanje je predao u ime kralja referent general Lukić, a hor je otpevao psalm od Mendelsohna pod upravom svog dugogodišnjeg dirigenta Štirskog. 8.6.1926. godine održan je veliki koncert u Narodnom pozorištu kada je izveden oratorijum „Juda Makabi“ od Hendla. Dirigovao je Ivan Brezovšek, dirigent beogradske opere. Prilikom otkrivanja spomenika srpskim Jevrejima palim u ratu za oslobođenje 1912-1918 godine, hor je pevao „Hej trubaču“ od Josifa Marinkovića, pod upravom Rikarda Švarca, kompozitora i docnije dirigenta Beogradske opere. Kao što smo ranije naveli, 1908. godine na koncertu ovog društva prisustvovao je i kralj. Povodom proslave 50-godišnjice postojanja 7, 8. i 9. aprila 1929. godine hor je pevao veliko delo „Samson“ od Hendla uz pratnju Beogradske filharmonije. Na dvadesetpetogodišnjicu ovog društva, na proslavu je došao i kralj Petar veliki-oslobodilac.

U periodu od 1905-1912 izveden je oratorijum „Elijas“ od Hendla.

U toku rada i postojanja ovog društva, ovaj hor je pevao sva dela Stevana Mokranjca, kao i drugih jugoslovenskih kompozitora na bezbroj koncerata i raznih manifestacija. Istovremeno negovao je duhovnu i svetovnu jevrejsku muziku, pa pored nje i dela iz pravoslavne liturgije od Stevana Hristića, Manojlovića, Mokranjca i drugih. Klasična dela iz horske literature bila su stalno na repertoaru ovog hora.

Još dok je dim izlazio iz beogradskih kuća porušenog i oslobođenog grada 1944. godine, ostaci sakupljenih članova, posle velike jevrejske tragedije, obrazovali su hor, pevajući pesme u oslobođenom Beogradu.

Svake godine održavana je velika tradicionalna zabava pod imenom „Karneval Srpsko-jevrejskog pevačkog društva“.

1935. godine hor je gostovao u Sofiji, ranijih godina u Mađarskoj, Rumuniji i po svim gradovima Jugoslavije, tako da je sa pravom stekao ime velikog i renomiranog hora. Rat 1941. godine je prekinuo plodan rad ovog hora.

Danas, posle toliko godina od osnivanja Srpsko-jevrejskog pevačkog društva, istorija horske muzike u Beogradu i Srbiji zabeležila je ovaj hor kao jedan od prvih koji je osnovan u Srbiji i održao se sve do katastrofe Drugog svetskog rata.

Toliko o Srpsko-jevrejskom pevačkom društvu, kratko.

AKADEMSKI HOR - BEOGRAD

Ovaj hor stvoren od akademičara, pevao je 1935. i 1936. godine na raznim manifestacijama na pr. 20.12.1935. godine na „Makabejskoj svečanosti“, a zatim 1936. godine na blagodarenju u

Aškenaskoj sinagozi povodom državnog praznika itd. da bi se zatim ujedinio sa Srpsko-jevrejskim pevačkim društvom.

JEVREJSKO ŽENSKO DRUŠTVO

Osnovano je 1840. godine. Pored socijalne delatnosti širilo je kulturu i pomagalo učenike zanatskih škola. Isto tako neguje jevrejske običaje, što je konstatovano na skupštini 1922. godine. Novo žensko društvo je osnovano 1874. godine, a povodom 50-godišnjice 1924. godine izdata je spomenioca.

JEVREJSKO ŽENSKO DRUŠTVO „DOBROTVOR“

Ovo društvo koje je osnovano 1895. godine, imalo je širok krug rada kao na pr. „Odbor devojaka“, priređivanje koncerata, staranje o napuštenoj deci. Povodom 70-godišnjice rođenja Teodora Hercla, priređen je veliki sinagogalni koncert, a 1935. godine bila je proslava 40 godina rada. Odbor devojaka priređivanjem zabavnih sastanaka pomogao je izgradnju Sinagoge.

JEVREJSKA ČITAONICA

Ova, nesumnjivo jedna od najznačajnijih kulturnih organizacija kod Jevreja, bila je u svom veku postojanja od 1929. do 1941. godine sa inicijatorom i predsednikom Aronom Alkalajem, ogledalo ljubavi Jevreja prema knjizi. Njena pretodnica je bila „Srpsko-jevrejska omladinska zajednica“ sa osnivačima Benkom Davičom, Jovanom Mandićem, Avramom Levićem itd.

U bogatom kulturno-prosvetnom radu Jevrejske čitaonice, bila su zastupljena predavanja za školsku i vanškolsku omladinu, monogo koncerata, filmskih pretstava iz raznih oblasti jevrejskog života. Bilo je dosta učesnika predavača nejevreja, profesora univerziteta, akademika itd. To je bio u stvari narodni univerzitet Dunavskog kraja u Beogradu. Tendencija, da se ova čitaonica osnuje, bila je još pre I svetskog rata u predratnom društvu „Cion“ i „Jevrejskom narodnom društvu“. 26.10.1930. godine priređeno je veče sa programom „O jevrejskoj muzici“, gde je učestvovalo mnogo umetnika Jevreja. Za vreme II svetskog rata, ceo inventar čitaonica je uništen.

SRPSKO-JEVREJSKA KNJIŽEVNA ZAJEDNICA

Osnovana 1894. godine okupila je jevrejske i srpske intelektualce. Društvo je imalo svoju biblioteku, čitaonicu, gde je držalo predavanja.

KULTURNO I HUMANO DRUŠTVO „ŠEMAJO DEMAJO“

Osnovano 1930. godine društvo pomaže siromašne šireći kulturu. 1934. godine obdarilo je 60 lica, a 1937. godine održano je predavanje sa temom „Naše opštine pre 70 godina“, sa kožetijom.

BEOGRADSKA TEOLOŠKA ŠKOLA

Osnovana je 1642. godine, a postojala do 1668. godine, za koje vreme je stekla svetski glas i ugled.

JEVREJSKO DEVOJAČKO DRUŠTVO „KARMEL“

Osnovano 19.1.1919. godine sa ciljem da vaspitava devojke u jevrejskom duhu, a inicijator je bio (po povratku iz Amerike), dr David Albala.

JEVREJSKI STUDENTSKI DŽEZ ORKESTAR „MICKEY“-BEOGRAD

Osnovan 1928. godine od amatera, muzičara, omladinaca. To je bio prvo ansambl, vrlo popularan, koji je osnovan posle I svetskog rata u Beogradu.

JEVREJSKO NACIONALNO DRUŠTVO

Imalo je svoj dom koji je otvoren 19.10.1919. godine.

BEOGRADSKA ORGANIZACIJA SEFARDSKIH JEVREJA

Osnovana je 1929. godine sa ciljem podizanja kulturnog, socijalnog i jevrejskog nacionalnog duha, a pordšku je dobila 1930. godine na Balkanskoj konferenciji sefardskih Jevreja.

SAVEZ JEVREJSKIH VISOKOŠKOLACA KRALJEVINE SHS

5.8.1923. godine konstituisana je uprava ovog Savezauz prisusvo delegata jevrejskih akademskih društava.

PROSVETNI KLUB „MAX NORDAU“

Osnovan je 1923. godine. Društvo je razvilo bogat kulturni život. 1930. godine priređen je pozorišni komad „Novi život“ od Šaloma Aša, i još mnogi drugi komadi su prikazivani kao na pr. 16.11.1935. godine komad „Jevrejin“, „Juda Makabi“ od Estire Ruso prikazan je 13.3.1932. godine u sali Kolarčevog univerziteta, a na proslavi društva 16.2.1935. godine izveden je

komad „Kraljica Estera“ od Ester Ruso. 1936. godine je bilo organizator komada „Žrtva“ od Alberta Mihaela koje je izvelo Sofijsko Jevrejsko pozorište u sali Kolarčevog univerziteta.

JEVREJSKI MUZIČKI KLUB „LIRA“

Članovi su bili amateri-muzičari, koji su sa predsednikom Markom Blamom upotpunili jednu prazninu u životu Jevreja sa muzikom. Na proslavi Hanuke 4.12.1926. godine orkestrom ovog društva je dirigovao g. Karel Holub, koncertmajstor Beogradske opere. Tada u Beogradu nije postojao drugi amaterski orkestar.

KLUB „JEDINSTVO“, KLUB „SLOGA“

Kako se vidi iz lista „Židov“ od 17.3.1927. godine postoji kritika na neaktivnost u radu ovih društava odnosno klubova.

„ŠOMRE ŠABAT“

Ovo društvo je osnovano 1930. godine sa ciljem propagiranja, čuvanja kao i poštovanje Subote. Biblijski seminari, osnivanje Ješive Sefardske opštine za jačanje religioznog života i vaspitanja jevrejskih žena bili su redovne aktivnosti ovog društva i smernice rada.

JEVREJSKO AKADEMSKO POTPORNO DRUŠTVO KAO I „POTPORA“

1931. godine ova dva društva imala su zadatak u svome radu da koncertima uz pomoć svoje „Kulturne sekcije“ omoguće prod iz koga su pomogli pitomce, kojih he od 1919. godine bilo 68, pa je 48 završilo škole. Zatim, i cionizam je bio jedan od rada ovog društva.

KLUB HEBREISTA

Osnovan 1932. godine ovaj klb je davao priredbe na hebrejskom jeziku sa ciljem propagiranja jevrejskog jezika. Bilo je i mnogo muzičkih tačaka.

DRUŠTVO „BRATSTVO“

Osnovano 1936. godine, društvo je imalo za cilj unapređivanje jevrejske kulture i podizanja interesa za naučna i umetnička stremljenja. Priređena je i „Jevrejska revija“ sa umetničkim programom, a bilo je i predavanja iz Jevrejske biblije itd.

KRUG „HUG IVRI“

Osnovan 1932. godine pod vođstvom nadkantora Grusmana, priređivao je umetničke večeri kao na pr. 7.3.1937. godine u sali Jevrejskog doma. Propagiealo se učenje svih jezika, ne samo hebrejskog.

Z A G R E B

ŽIDOVSKA OSNOVNA ŠKOLA

Nisam siguran da li ću pogrešiti ako ovu školu stavim u kulturno-prosvetnu grupu. Ona je 1940. godine proslavila 100 godina postojanja, a 1939/40 godine bilo je upisano 280 dece.

UDRUŽENJE JEVREJSKIH SREDNJOŠKOLACA „LITERARNI SASTANCI“

Osnovano 1898. godine na inicijativu rabina Hozea Jakobi, koji je došao iz Berlina. 1916. godine bila je živa diskusija u Udruženju sa temom „Obnova jevrejstva ili asimilacija“. Ovo udruženje prelazi 1918. godine u cionistički omladinski pokret „Dror“.

OMLADINSKO KOLO

List „Gideon“ piše 1. avgusta 1921. godine da su svuda po Jugoslaviji stvorene omladinske grupe od 10-15 članova tzv. „Omladinsko kolo“, iz kojih se članovi dovode u zajedničku grupu opštih akcija.

DILETANTSKA SEKCIJA ŽIDOVSKO OMLADINE

U godini 1924. održala je prvu priredbu sa komadom „Ahašver“ od holandānina Heirmansa, u kome se prikazuje jadan život naše braće na istoku. Evrope.

ŽIDOVSKO OMLADINSKO KOLO

Poslati su pozivi 1925. godine 1. marta za osnivački skupštinu. Cilj je bio sjedinjenje raznih omladinskih udruženja, koje je već učinjeno u Beogradu („Atehija“, „Gideon“ i „Karmel“).

JEVREJSKI SEFARDSKI STUDENTSKI KLUB

Na dan 10.3.1925. godine održano je uspelo veče sa programom u restoraciji „Angelo“.

ŽIDOVSKO OMLADINSKO KOLO

Odmah po osnivanju 8.3.1925. godine održano je sijelo na kome je pročitano prevod Šneurove psihološke studije „Ono zaboravljeno“.

„MAKABI“

I ako sportsko društvo, 6.6.1926. godine priređen je koncert na kome su izvedena dva židovska kompozitora.

JEVREJSKA RADNIČKA OMLADINA

Radnička omladina organizovana u ovom društvu u prostorijama Omladinskog saveza, radi na kulturnom, socijalnom, nacionalnom kao i vaspitnom polju, pružajući i pomoć u zaposlenju.

SAVEZ ŽIDOVSKO OMLADINE JUGOSLAVIJE

1919. godine ovaj Savez štampa svoj „Vjesnik“. Razvija se propaganda za osvajanje ovog Saveza (S.Ž.O.J.). 1918. godine, 1.VII list „Židov“ vodi veliku akciju kao nužnu potrebu stvaranja Saveza radi vaspitanja omladine u jevrejskom duhu.

Ciljevi udruženja su: 1. Židovska istorija, 2. Židovska književnost, 3. Istorija cionizma, 4. Palestinografija, 5. Jevrejski jezik, 6. Židovska muzika itd.

1925. godine objavljen je pjevački tečaj odnosno konkurs za najbolje izvedene jevrejske pesme uz sudelovanje 2 hora i to: „Hakoah“ iz Subotice i „K.Ž.O.“ iz Karlovca.

1931. godine bilo je 1.200 članova i 40 udruženja, 29.8.1939. godine Savez je proslavio 20 godina od osnivanja. Defilovalo je 700 omladinaca sa lozinkom židovskog naroda „Lo Nikana“ („Nećemo ustuknuti“).

LITERARNI SASTANCI ŽIDOVSKO OMLADINE

Ovo društvo je osnovano aprila meseca 1897. godine, a bilo je u svim aktivnostima na visini svojih zadataka. Samo u godini 1927-28 održalo je 33 sijela, 31 predavanje, 25 prevoda novela itd.

ŽIDOVSKI AKADEMSKI LITERARNI KLUB

Iz fotografije koju poseduje Jevrejski istorijski muzej vidi se da je ovaj klub postojao 1922. godine.

ODBOR HRVATSKIH IZRAELITSKIH SVEUČILIŠNIH GRAĐANA

Ovo društvo je osnovano 1903. godine, pa je iste godine održana velika purimska zabava.

O Hartmanovoj posudbenoj biblioteci smo već pisali.

IZRAELITSKO HRVATSKO LITERARNO DRUŠTVO

Posle četvorogodišnje obustave zbog rata, 1918. godine ovo društvo je dobilo dopuštenje za rad, što znači da je osnovano pre Prvog svetskog rata. U prvom redu su bila židovska predavanja.

JEVREJSKI TEČAJEVI

1920. GODINE OSNOVANI SU TEČAJEVI ZA Judeju, B'not Cion i literarne sastanke po Berllic metodi.

ŽIDOVSKA KNJIŽEVNA ZADRUGA

1936. godine osnovana je ova zadruga. Imala je cilj da izdaje raznovrsne židovske tiskopise, knjige i stručne publikacije, kao i židovski rečnik.

IZRAELSKO HRVATSKO LITERARNO DRUŠTVO

4.5.1918. godine održana je glavna skupština na kojoj je izabrana uprava.

CENTRALNI URED ZA POSUĐIVANJE KNJIGA

Ova organizacija moli 1925. godine da se pošalje popis knjiga svih pojedinih društvenih knjižnica, zbog jedinstvene akcije.

ŽIDOVSKI LITERARNI KLUB „BOROHOV“

Osnovan oko 1919. godine bio je vrlo napredan i o njemu smo već pisali.

JEVREJSKI SEFARDSKI STUDENTSKI KLUB „ESPARANSA“

Kao nastavak rada bivših studenata koji su u inostarnstvu u Beču, Parizu, Berlinu, Rimu, Pragu itd. studirali do 1918. godine, osnovano je ovo društvo 1926. godine sa kulturnim zadacima, kao i za društveno uzdizanje sefardskog življa na

pozicijama izgradnje jevrejske države u Palestini. Oni su negovali i folklor, umetnost, a imali su velika propagandna putovanja u Niš, Skoplje i Bitolj. 1928. godine priredili su „Brucoško veče“ sa velikim uspehom. Putovali su u Izrael 1930. godine. Na skupštini ovog društva novembra 1936. godine govorio je i dr Liht, ukazavši na nepotrebnu podvojenost Sefarda od Aškenaza. Sekcija „Mevasacion (? - komentar autora) ovog društva, organizovala je veliki ispraćaj članovima kad su otputovali u Erec-Izrael i izveli program na hebrejskom jeziku.

ŽIDOVSKI AKADEMSKI KULTURNI KLUB „JUDEJA“

List „Židov“ od 1.11.1917. godine piše da je ovaj klub letnjeg semestra 1914. godine brojao 18 aktivnih članova, od kojih je 16 otišlo u rat. Posle prekida zbog rata, 1919. godine radosna srca preživeli članovi nastavljaju aktivnosti kao članovi. 1920. godine osniva se Židovska čitaonica, a 20. juna 1921. godine priređeno je veče jevrejskih pesama sa starohebrejskim motivima. 12.11.1927. godine održano je „Brucoško veče“ sa učešćem seniora „Judeje“ i „Bar Giore“. 18.10.1929. godine „Judeja“ je izdala proglas povodom nove školske godine u kome poziva omladinu na saradnju.

ŽIDOVSKO AKADEMSKO POTPORNO DRUŠTVO

1918. GODINE Kraljevska zemaljska vlada dozvolila je rad ovog društva, koje je imalo za cilj da valjanim mladićima pomogne u školovanju. Društvo je slalo cirkulare sa molbom za materijalnu pomoć. List „Židov“ piše 25.11.1927. godine da društvo postoji već 28 godina, što znači da je osnovano 1899. godine (? - komentar autora) Društvo je obilno pomagalo omladinu u izboru zvanja i nameštenja. Mešutim, list „Židov“ od 29.8.1931. godine piše da ovo društvo postoji 26 godina, što znači da je osnovano 1905. godine (? - komentar autora) Stalno su bili upućivani pozivi omladini za aktivniji rad.

ŽIDOVSKO NARODNO DRUŠTVO

1919. GODINE Društvo šalje pristupnice za upis. 1926. godine, 17. avgusta održava sinagogalni koncert sa delima Zulcera i Levandovskog sa mešovitim horom i instrumentima (violina, harfa i orgulje). Juna meseca 1934. godine društvo apeluje na priloge radi biblioteke. 1935. godine održano je 20 predavanja, 3 specijalne priredbe, a centralna biblioteka je imala 2.000 knjiga. 6. februara 1935. godine održano je predavanje „O lažnom mesiji Sabitaju Leviju“. Zatim je govoreno o uslovima života Jevreja u 16. i 17. veku u raznim zemljama

Evrope. Povodom 40-e godine Herclove knjige „Židovska država“, 1936. godine održano je predavanje, a decembra iste godine „Jidiš“ večer sa muzikom i recitacijom. 1937. godine održano je večer jevrejskih melodija, a 1938. godine predavanje sa temom „Židovska problematika u savremenoj slavenskoj književnosti“.

ŽIDOVSKI PJEVAČKI ZBOR

1918. godine postoji inicijativa za osnivanje zbora, pa se pozivaju interesenti da se prijave.

PJEVAČKA SEKCIJA „MAKABIJADA“

Osnovana je 1921. godine sa ciljem da pruži jednu kulturnu zadaću i upozna židovski narod sa narodnom pesmom.

MJEŠOVITI ZBOR

Iako je 1926. godine brojao samo 30 članova, ovaj zbor je posle kratkog vremena rada priredio veliki sinagogalni koncert. Izvedena je „Haleluja“ od Levandovskog, „Unsane Tojkef“ od Milnera itd.

JEVREJSKO PJEVAČKO DRUŠTVO „AHDUT“

Osnivačka skuptina ovog društva bila je 1933. godine. Sinagogalni koncert pod dirigentstvom Marka Rotmilera održan je 15.2.1934. godine sa velikim uspehom. Na skupštini 1935. godine rešeno je da se popularišu sinagogalna, klasična i moderna jevrejska muzika. 29.2.1938. godine održan je koncert u Zagrebu sa sinagogalnom jevrejskom muzikom.

PJEVAČKI ZBOR „HANIGUM“

Sastavljen od nemačkih emigranata, o kome je već pisano, bio je vrlo kvalitetan.

„OMANUT“ - Društvo za promicanje jevrejske umetnosti (glazbe)

List „Židov“ piše 2.12.1932. godine da je cilj ovog društva pomaganje i izdavanje dela jevrejskih jugoslovenskih muzičara i saraduje sa društvima u inostranstvu. Društvo ima i svoju dramsku sekciju, pa 1933. godine izvodi komad „Pjevač svoje tuge“ od O. Dumova. Ima čestih predavanja i raspisuju se konkursi (1935 g.) za nova jevrejska dela. Izdaje se časopis od 1936. godine „Omanut“, mesečnik za jevrejsku kulturu. Donoseći originalnu i prevedenu beletristiku, historiske i kritične

članke iz hebrejske, jidiš i ladino književnosti. 1939. godine priredilo je sinagogalni koncert jevrejskih modernih kompozitora.

DRUŠTVO ČOVJEČNOSTI

Osnovano je 1846. godine, sa prvim zadacima humanizam, zatim proširuje svoj rad na prosvetnom polju. Godine 1849. godine društvo broji 116 članova. Osim pomaganja i davanja pozajmica, bilo je i predavanja iz kulture.

IZRAELSKO GOSPOJINSKO DRUŠTVO „HELENE PRISTER“

Skupština je održana 1918. godine iz koje se vidi da je ovo društvo postojalo godine 1887. godine, kada je dodjeljeno mnogo pomoći siromašnima.

ZAGREBAČKO DJEVOJAČKO DRUŠTVO „BENOT CIJON“

Gostovalo je sa programom u Banja Luci sa velikim uspehom 26.1.1918. godine.

TARBUT

To je kuratorijum za širenje javrejskog jezika koji je 1923. godine imao iza sebe 9 semestara rada. Za 4 godine rada, učinjen je veliki uspeh.

SAVEZ JEVREJSKIH VISOKOŠKOLACA KRALJEVINE SHS

Raspisuje konkurs za razne teme iz oblasti jevrejske kulture, ekonomike i istorije. Prva nagrada je 2.000 dinara.

IZRAELSKA FERIJALNA KOLONIJA

Priredila je koncert sinagogalne muzike na dan 23.1.1926. godine.

„UDRUŽENJE JEVREJSKIH ZANATLIJA“

Ovo mlado društvo priređuje na dan 16.11.1933. godine čajanku sa programom u prostorijama „Makabija“.

GRUPA NAMJEŠTENIKA I ČINOVNICA ZND

U petak 13.1.1933. godine bio je prvi sastanak ove grupe posvećen literaturi. Čitaju se jevrejske novele i pesme, a vodi

se diskusija o „Židovskoj uzajamnosti i socijalizmu“. Otvara setečaj francuskog jezika i 1936. godine dr Oto Gros čita „Novinski referat“ sa filmskim žurnalom KKLA.

DRUŠTVO „JEVREJSKI DOM“

Osnovano je godine 1934. godine sa zadatkom da podupire kulturne i druge akcije jevrejske zajednice i osnivanje Jevrejskog doma u Zagrebu.

S A R A J E V O

„JEHUDA MAKABI“

O ovom društvu osnovanom 1908. godine pisali smo ranije.

„BAR GIORA“ I „JUDEJA“

Zbog boljeg rada rešeno je da se ova dva društva 1919. godine stope u jedno kao „Omladinski splet“ (? - komentar autora).

OMLADINSKO UDRUŽENJE (LITERARNO-KULTURNO) „JEHUDA MAKABI“

Ovo najstarije omladinsko udruženje okuplja srednjoškolce i uporedo radi i sa djevojačkim udruženjima „Moriah“ za vaspitavanje devojaka sa ciljem da se pridobiju devojke iz „nižih“ i „viših“ slojeva.

DRUŠTVO SEFARDSKIH AKADEMIČARA „ESPERANSA“

Osnovano 1924. godine u Zgrebu imalo je isti cilj kao i ranija ovakva društva: okupiti sve sefardske Jevreje i osposobiti za kulturne i javne radnike. Učiti istoriju, književnost, filozofiju, jezik Ladino i jevrejski. Izdavati novine i pomagati se.

„JEHUDA HALEVI“

Na sastancima ovog društva 1.12.1928. godine razmatrana je tema: „BAAL-ŠEM“, sa diskusijom.

JEVREJSKA RADNIČKA OMLADINSKA ZAJEDNICA „MATATJA“

28. aprila 1928. godine je izveden komad „Emina“. U okviru društva stvorena je sekcija „Jevrejska glazba“. Poručeni su instrumenti, daju se dobrovoljni prilozima. Ima dosta mladih u

sekciji. Oktobra 1930. godine prikazan je komad „Esterá“ od Papo-Bohorete na španskom jeziku. Bilo je dupke puno sveta.

U godini 1935. i 1937. bilo je raznovrsnog programa, jevrejske muzike i sefarskih pesama.

JEVREJSKO RADNIČKO UDRUŽENJE „POALE CIJON“

Ovo udruženje radničke omladine se izdvaja od ostalih po mnogome, prvenstveno klasnom sastavu.

„LA LIRA“-JEVREJSKO PJEVAČKO DRUŠTVO

Osnovano je 1901. godine. Osim svoje opšte delatnosti, peva se i u hramu a nastupa i na nejevrejskim koncertima, a najviše je u društvu članova-omladinaca. Pred Balkanski rat, hor posećuje Beograd gde se na železničkoj stanici drže patriotski govori. Za vreme rata 1914-1918. godine zamro je rad ovog hora. Posle rata 1921. godine prilikom prenosa Vidovdanskih heroja, hor peva sa 80 članova. Kada je društvo dobilo barjak od sarajevskih Jevreja 1921. godine pevalo je pesmu: „Život naš u zvukove se sliva, i o pjesmi nad pjesmom se sliva“.

Godine 1921. na proslavi 20-to godišnjice ovog velikog i renomiranog društva, 20. maja održana je velika svečanost, a slavilo se 8 dana. Društvo je pevalo na pomenu, 1921. godine, „Psalm“. Prilikom polaganja kamena temeljca nove sefarske sinagoge u Sarajevu 13. juna 1926. godine, hor je učestvovao sa prigodnim pesmama. 1928. godine hor je imao turneju po južnoj Srbiji (Niš, Skoplje) a zatim i u Solunu. Na velikom gostovanju u Palestini od 9. do 30. aprila 1934. godine pevao se jevrejski repertoar i jugoslovenski (Mokranjac, Konjović, Gotovac, Milojević itd.) Pred odlazak za Palestinu toplo su ispraćeni iz Sarajeva, a u Jerusalimu ih je dočekaó vrhovni rabin Palestine.

1931. godine „Lira“ slavi 30-to godišnjicu opstanka i gostuje u Beogradu, gde je svečano dočekaó od Srpsko-jevrejskog pevačkog društva. Inače „Lira“ je gostovala u Beogradu 1912, 1924. i 1930. godine, a 1931. godine kritičar u listu „Politika“ dr Miloje Milojević piše vrlo laskavu kritiku o pevanju ovog hora. Na koncertu 1930. godine sa 80 članova izvodi se „Psalm kralja Davida“. Osim hora društvo „La Lira“ društvo je imalo biblioteku, razne sekcije i priređivalo je pozorišne komade, čajanke itd. Nema nikakve sumnje da je „La Lira“ kao hor značio u Bosni i Hercegovini, a isto tako i vanjskom svetu, isto ono što je bio u Srbiji hor Srpsko-jevrejskog pevačkog društva. Na utakmici svih horova u BiH 6. i 7. juna 1928. godine, „Lira“ je dobila nagradu za svoj uspeh u takmičenju. 1928. godine bila je trijumfalna turneja kroz južnu Srbiju.

KULTURNO DRUŠTVO „AHDUT“

Iz fotografije koja se nalazi u Istorijskom muzeju Saveza jevrejskih opština vidi se da je ovo društvo postojalo 1912. godine kao i 1930. godine.

HUMANITARNO DRUŠTVO „AHDUS“

To je eškenasko društvo zanatlija itd. o kome smo govorili ranije.

ŽIDOVSKO NACIONALNO DRUŠTVO

Pošto su 1917. godine skoro svi članovi ovog društva u vojsci, na njihovo mesto u društvu stupaju Židovke i sakupljaju novac za „Land S Pende“ kao i za druge svrhe. Posle završetka rata 1918. godine društvo nastavlja rad, otvara knjižnicu i čitaonicu. Održana je Herclova svečanost pa je sala bila prepuna gostiju. Govorilo se o Cionizmu i Herclu.

„LA BENEVOLENCIJA“

Ovo je jedno od najznačajnijih društava koje je osnovano među Jevrejima u Sarajevu. Datum osnivanja je 1892. godine, sa predsednikom, uglednim trgovcem Zadikom Danonom na čelu. U pomanjkanju humanitarnih institucija, bogati Židovi Sefardi delili su brašno i druge milodare sirotinji. Ali, omladina nije bila zadovoljna sa time i dala je inicijativu za širu kulturnu akciju.

Prvi cilj je bio potpomaganje siromašnih i podupiranje naučnika koji nisu imali sredstva. Inicijator je bio Ješua Salom, koji je od 1893. godine bio stalni predsednik 20 godina. On potstiče kulturni rad među omladinom, poamže obrazovanje, kulturu i školovanje omladine. Stipendije su takođe cilj ovog društva. Prilikom boravka predsednika Nahuma Sokolova 1928. godine u Sarajevu, društvo je dobilo javno priznanje za svoj kulturni rad.

Na dan 28.3.1919. godine proslavljena je 25-to godišnjica, a godine 1928. godine podeljena je pomoć studentima na šumarskom, rudarskom, agronomskom fakultetu kao i na filozofiji i prirodnim naukama. 1924. godine slavi se 30-to godišnjica rada.

Društvo je imalo biblioteku sa 1.500 knjiga, a 1936. godine ima 32 stipendista na visokim školama.

Nesumnjivo je da je društvo „La Benevolencija“ bilo je centar jevrejskog kulturnog života, pa ga je kralj odlikovao oredenom SV. Save. U prvoj spomenici društva izdatoj godine

1924. godine, piše da je društvo pomoglo izučavanju 390 šegrta od 1919. do 1922. godine. Društvo je postojalo 70 godina, za koje je vreme omogućilo mnogim stipendistima da završe školovanje, a mnoge su poslali na studije u inostranstvo. Pomagali su i Crveni krst itd, itd.

JEVREJSKA GLAZBA

O ovoj muzici i njenom delovanju smo ranije pisali.

JEVREJSKA GLAZBA „MATATJA“

Ovaj orkestar je brojao 17 članova. Za pola godine rada, na repertoaru je bilo 20 komada, marševa, koncerata i pesama. Na koncertu izvedenom 6.4.1929. godine svirana je državna himna, Hatikva, „Heder Katan“, „Narodno prelo“ itd.

JEVREJSKI KLUB

1928. godine je održana skupština društva i naglašen je aktivan rad i česte priredbe kao na pr. Simhat-Tora, Balfurova i Makabejska komemoracija.

Osnivane su sekcije. „Jidiš večer“ je održano 2.2.1939. godine. Komad „Ožos mios“ u 3 čina izveden je u Narodnom pozorištu u Sarajevu na dan 4.10.1931. godine. Svi komadi su bili od Laure Papo-Bohoreta. 1930. godine je održano „Veče sefardskog folklora“.

„JEVREJSKA TALMUD TORA“

Rav David Pardo, glasoviti učenjak i učitelj, proširuje i reorganizuje TALMUD TORU i osniva Višu rabinsku školu, koja je postojala sve do 1910. godine.

„TARBUT“

1928. godine održano je predavanje „O kulturi, koju ima svaki Jevrejin“. To je držao zemunski nadržabin dr Urbach. Osim toga bilo je predavanja iz svetske istorije, filozofije, literature itd. Čitaonica je bila na raspoloženju članovima društva.

„LA GLORIJA“

Čajanka ovog eškenaskog ženskog društva je održana 1928. godine a na programu je bilo muzičkih tačaka, pjesničkog

dijaloga od Laure Papo. Osim prosvetnog cilja, društvo se bavi posredovanjem oko udaje devojaka i pomaže 50 učenika.

JEVREJSKO RADNIČKO KULTURNO DRUŠTVO

Iz fotografija se vidi da je ovo društvo postojalo 1933. godine.

SINAGOGALNI HOR

Osnovan je 1903. godine a inicijator je bio Abraham Kajon.

JEVREJSKO POTPORNO I KULTURNO DRUŠTVO „LA GLORIA“

1922. godine priređeno je „Hebrejsko veče“ u Narodnom pozorištu sa propagandističkim i manifestacionim ciljem za učenje hebrejskog jezika. Ovo društvo je široko razvilo svoju delatnost sa predavanjima i mnogim aktivnostima, pa je bilo čak i predavanja „O kriminalu u privredi“.

HEBREJSKA SEKCIJA ŽIDOVSKOG NAROD. DRUŠTVA „SAFA BARURA“

Održana je uspela priredba tzv. Hebrejsko popodne“ sa decom iu siromašnih slojeva.

DEVOJKE „B'NOT CION“ radile su krišom za vreme rata 1941. do 1945. godine. Deklamovale su makabejske pesme, pripovetke Šaloma Alejhema itd.

„LA HUMANIDAD“

22. decembra 1917. godine ovo gospojinsko društvo održalo je veče sa dramom „Debora“ u 3 čina sa pevanjem, a drugo je održano u korist sirotinje.

N O V I S A D

OMLADINSKO DRUŠTVO

Ovo društvo dobija 1923. godine nove forme rada nezavisno od građanske cionističke organizacije. Uči se Ivrit, stvara se biblioteka itd.

OMLADINSKO UDRUŽENJE „IVRIJA“

Uz prisustvo velikog broja omladinaca na zboru 8.1.1934. godine dr Veltman drži predavanje sa ciljem da se dokaže potpuni bankrot asimilacije u Galutu. Između 1933. i 1935. godine bilo je mnogo predavanja i pozivana je omladina na masovan rad za cionizam.

JEVREJSKI NARODNI SAVEZ JÜDISCH-NATIONALEN VERBAND

7.3.1919. godine osnovano je ovo udruženje u Novom Sadu. Jevrejski narodni savez (Jüdisch-Nationalen Verband) je cionistička grupa, koju su osnaovali uglavnom istočni Jevreji (Ost-Juden) i povratnici iz ruskog ropstva posle I Sv. rata i to:

Jehuda Leib BRANDEIS
Wilhelm-Vilim LOCKER
Dr Sigmund HANDLER
Dr Matija SATTLER i drugi.

Imali su svoj klub, delovali su u J.O.(osvajanje od asimilanata; dotacije za cionističke fondove i sl.); pokrenuli nedeljni list „Jüdisches Volksblatt“ (1920-1925.)Među radnicima i nadničarima istoga valja napomenuti sledeće osobe:Adolf „Ady“ SCHREIBER-umro u Ramat Ganu, rabin dr Lazar ROTH-spaljen u Auschwitzu, Bezalel FÜRST-sudbina nepoznata.

Taj Savez je omogućio Jevrejskoj omladini rad, ustupivši joj sobu u svom klubu.

Nadalje, otuda je potekla inicijativa 1927. godine da se na gradskim izborima istupi sa posebnom „Jevrejskom listom“, što je učinjeno i ta lista dobila je 5(pet) mandata u gradskom Veću.

Savez se držao rezervisano prema Savezu cionista Jugoslavije i direktivama iz Zagreba, budno čuvajući svoju nezavist. Tako je osnovana početkom 1930-tih godina prvo Udruženje Teodor Herzl, a posle i zvanična Mesna cionistička organizacija (MCO), kao organ SCJ, no Savez se nikada zvanično nije uklopio u tu jedinicu.

Poslovni jezik tog Saveza bio je nemački.

JEVREJSKO PEVAČKO DRUŠTVO „HAZEMER“

Osnovano 1923. godine sa 36 aktivnih članova pod dirigovanjem kantora Veisberga, ovo društvo je postiglo lep uspeh. 1924. godine pevali su na Purimskoj proslavi.

GRUPA „TARBUT“

1930. godine održano je predavanje o Ajnštajnu, pa je rešeno da se ubuduće drže predavanja i u provinciji.

JEVREJSKO PEVAČKO DRUŠTVO „HAŠIRA“

9.11.1935. godine održan je koncert ovoga hora koji broji 40 pevača sa programom religioznih i narodnih židovskih pesama. Zatim je koncert održan u Bačkoj Topoli i predviđena turneja po Dunavskoj banovini. Takođe, 1940. godine bio je vrlo uspeo koncert jevrejskih i jidiš pesama.

UDRUŽENJE „HERZL“

U godini 1931, 1932. i 1933. svaki mesec je priređivano jedno veliko kulturno predavanje.

SAVEZ KANTORA JUGOSLAVIJE (HOR)

Veliki duhovni koncert ovoga hora održan je u N. Sadu 28.5.1939. godine. Posle toga je isti koncert priređen u Vinkovcima.

O S I J E K

ŽIDOVSKO OMLADINSKO DRUŠTVO

Iz fotografije se vidi da je ovo društvo postojalo 1913. godine.

ŽIDOVSKO OMLADINSKO DRUŠTVO „KAVERET“

Ovo novo ime društvo je dobilo spajanjem ranijih „Bar Giora“ i „Mirjam“. Predviđena je velika aktivnost novog društva, a ima 135 članova.

„BAR GIORA“ I „MIRJAM“

Od srednjoškolskog društva „Bar Giora“ i devojačkog „Mirjam“ stvoren je 1919. godine Savez žid. oml. udruženja (centala: Zagreb).

KLUB ŽIDOVSKIH ŽENA

Priređuje svake godine purimsku zabavu sa ciljem za narodni fond.

ŽIDOVSKA ČITAONICA

1917. godine osetila se potreba za kultune veze, publicistiku i upoznavanje sa modernim židovskim duhom. Iste

godine priređen je koncert u Hrvatskom kazalištu sa velikim uspehom. U biblioteci je bilo knjiga na mnogim jezicima. 1933. godine obnovljena je čitaonica sa zadatkom za kulturni i prosvetni cilj.

ŽIDOVSKO NACIONALNO DRUŠTVO

1927. godine, 2. novembra, bila je proslava 10-to godišnjice Balfurove deklaracije kao i otvaranje čitaonice, a 1929. godine priređeno je „Jidiš večer“ sa recitacijom u kostimima Hasida.

SREDNJOŠKOLSKO CIONISTIČKO DRUŠTVO „BAR GIORA“

Postojalo je 1917. godine zajedno sa ženskom sekcijom.

FERIJALNI KLUB ŽIDOVSKIH AKADEMIČARA I ABITURIJENATA

1919. godine ovaj klub je priredio informaciono i agitaciono predavanje.

„AKIBA“

25.5.1935. godine imalo je ovo društvo svoj prvi javni nastup u kome je bilo deklamacija, pevanja, muzike i jedan pozorišni komad.

DEVOJAČKO DRUŠTVO „MIRJAM“

1918. godine u zajednici sa srednjoškolskim društvom „Bar Giora“ održano je posijelo.

S U B O T I C A

JEVREJSKA OMLADINSKA ORGANIZACIJA „REUTH“ (?? - komentar autora)

Do 1941. godine ova organizacija je radila aktivno na književnom polju.

JEVREJSKA SPORTNA ORGANIZACIJA „HAKOAH“

Ova sportska organizacija negovala je i kulturu. Tako su prikazali pozorišni komad „Golem“ sa jevrejskom tematikom itd. Orkestar ovog društva izveo je program 1926. godine, kao i u staroj Kanjiži. Na inicijativu ovog društva sazvana je konferencija sledećih udruženja: „Ivrija“ N. Sad, „Juda Makabi“ N. Sad., „Ivrija“ Stari Bečej, „Jevrejsko omladinsko udruženje“

Bačka Topola, Jevrejsko omladinsko udruženje Sombor, „Ivrija“ Stara Kanjiža itd. sa ciljem za aktivniji rad.

JEVREJSKI HOR „HAKINOR“

To je prvi jevrejski hor osnovan posle rata 1947. godine. Imao je 50 članova pod dirigentstvom dr Ernö Dijamanta. Priredilo je koncerte u Subotici, Somboru, N. Sadu, Zagrebu itd.

S P L I T

OMLADINSKA SEKCIJA JEVREJSKOG NACIONALNOG DRUŠTVA „JARDEN“

1922. godine ovo društvo je uveliko postojalo, a 1923. godine je održana skupština sa ciljem da što „žilaviji“ društveni rad“. 24. aprila 1927. godine održana je velika čajanka i skupština.

„JARDEN“

1918. godine osnovano je ovo društvo sa ciljem za kulturni rad na polju jevrejskog života. Postojao je i klub u okviru društva gde je održano predavanje 24.1.1935. godine sa temom „Francuzi u Dalmaciji“.

Postoji fotografija iz 1922. godine gde je Društvo priredilo akciju za Keren Hajesod.

S K O P L J E

SKOPLJANSKO JEVREJSKO OMLADINSKO UDRUŽENJE „BENE IZRAEL“

8.1.1923. godine je grupa omladinaca iz Skoplja u Beogradu, sa ciljem jačanja veza i vaspitanjem na omladinskom nacionalnom planu. Tom prilikom je izveden komad „Drajfus“.

OMLADINSKO UDRUŽENJE „ESPERANSA“

Zajedno sa udruženjem „Bene Izrael“ sjedinilo se u jedno omladinsko udruženje i primljeno je u Savez židovskih omladinskih udruženja.

OMLADINSKO DRUŠTVO „GIDEON“

1929. godine posle dužeg odmora ovo društvo počinje sa radom na kulturnom i književnom polju i sa radom sa srednjoškolcima.

DRUŠTVO JEVREJSKIH SREDNJOŠKOLACA

Osnovano 29.11.1925. godine predloženo je da bude član S.Ž.O.U. i pozvalo je saradnju udruženja „Gideon“ (časopis - komentar autora) i „Haaviv“ (časopis za decu - komentar autora).

KLUB SKOPSKIH JEVREJA

Ima svoju zgradu i klub gde je smeštena Jevrejska čitaonica. To je godine 1929.

JEVREJSKO PEVAČKO DRUŠTVO

Osnovano je 1929. godine i 4 meseca posle toga je održan veliki koncert. 1932. godine u sali Oficirskog doma održan je duhovni koncert sa ciljem da se prihod podeli siromašnim i nezaposlenim.

U Beogradu su gostovali sa velikim uspehom 1933. godine i to 23. novembra u sali Kolarčevog univerziteta.

N I Š

„TRUMPELDOR“ OMLADINSKO DRUŠTVO

1930. godine počinje sa aktivnim radom.

„DAVID“

1926. godine posle sednice, sakupljaju se knjige i radi na pozorišnoj glumi članova.

„DEBORA“

Ovo društvo je pokrenulo akciju za zidanje Jevrejskog doma u Nišu.

CRKVENO JEVREJSKO PEVAČKO DRUŠTVO

Osim svoje horske aktivnosti, društvo ima sekciju KKL sa ciljem za obnovu Palestine.

Z E M U N

JEVREJSKO PROSVETNO DRUŠTVO je osnovano 31. avgusta 1919. godine sa zadatkom širenja jevrejskog kulturnog, narodnog i društvenog

života. 1920. godine je priređeno Hanuka veče kada su izvedene „Drevne priče“.

JEVREJSKO ŽENSKO DRUŠTVO

Bilo je vrlo aktivno u kulturnom i humanom radu. 8.3.1934. godine održana je velika zabava uz aktivnu pomoć omladine.

JEVREJSKO SINAGOGALNO PEVAČKO DRUŠTVO

Kao odličan hor učestvovavlo je na mnogim priredbama pevajući kompozicije Adolfa Kačke, Dunajevskog, Samlajiča i drugih, a 1932. godine je pevalo na Radio Beogradu.

JEVREJSKI KLUB je osnovan 1932. godine sa zadatkom za čvršći osnov lokalnom jevrejstvu.

T R A V N I K

„EZ RAT DALIM“

Osnovano 1902. godine u početku je pomagao siromašnim devojkama pri udaji, a godinu dana docnije ovo društvo je postalo kulturno društvo. Priređen je pozorišni komad „Car Salamon“, „Bar Kohba“, „Šulamit“ itd.

„DEGEL JEHUDA“

22.3.1924. godine održano je Purim-sijelo sa ciljem da se sav prihod stavi na raspoloženje omladini. 1925. godine je podnet izveštaj o kulturnom radu udruženja.

JEVREJSKO ŽENSKO DRUŠTVO je postojalo 1920. godine.

RATNI PERIOD 1914-1918 I 1941-1944. GODINE

Za vreme Prvog svetskog rata zamro je život i među Jevrejima, pa je i relativno malo društava koje je do tada postojalo, obustavilo svoju aktivnost. I ako Prvi svetski rat nije bio izrazito antisemitski, uvej prisutni antisemitizam pretio je da se povampiri. Najzad, skoro sve muške glave i među Jevrejima bile su na frontu.

Pa ipak, sa retkim izuzetcima bilo je čak i osnivanja društava među jevrejskim opštinama kao na pr. 1917. godine u Osijeku ženska sekcija i čitaonica i srednjoškolsko cionističko društvo „Bar Giora“. Takođe i u Sarajevu je osnovano društvo „La Humanidad“. U ranije tj. 1912. godini osnovanom društvu u

Sarajevu „Židovsko nacionalno društvo“ u nedostatku muškaraca koji su bili u ratu, jevrejske žene su sakupljale novac za „Land Pende“.

Nasuprot ovoj nepoznatoj aktivnosti između 1914-1918. godine za vreme strahovitog rata 1941-1944. godine sav život bilo koje oblasti, u potpunosti je zamro, jer je bio najveći problem održati se u životu od progona izvršenog nad Jevrejima koji nikada ni jedna istorija do danas nije zabeležila. Dakle, to je bio period potpune tame kulturno-umetničkom životu jugoslovenskih Jevreja, a da ne govorimo o katastrofi i masovnom ubistvu na sve strane.

PERIOD OD 1944. GODINE DO DANAS

Kada su se ostaci ostataka preživelih Jevreja, nekim čudom živi vratili po oslobođenju Jugoslavije svojim kućama, u godini 1944/1945 na zgarištu svojih domova nisu više ništa našli. Sve je bilo izgubljeno i tužno. Trebalo je vremena da bi se čovek snašao u strahoti koja ga je zadesila.

Od jevrejskih opština koje su cvetale do 1941. godine nije više ništa ostalo. Od mnogobrojnih kulturno-umetničkih društava, kao i drugih, ostala je samo uspomena.

Tada su se javili veliki jevrejski duhovi, koji se ne predaju ni u najtežnoj situaciji. Žilavost i težnja za samoodržanjem bili su jači od tuge i bola. Jugoslovensko jevrejstvo predodeno neumornim velikanom dr Albertom Vajsom, kao pretsednikom Saveza jevrejskih opština, dalo je direktivu da se svuda, po svim gradovima gde još ima Jevreja, formiraju opštine, a samim tim i razvije kulturni, umetnički, omladinski, religiozni, socijalni itd. život.

I zbilja, svuda su se našli aktivisti koji su povelili svoju braću Jevreje u nov život, koji neće zaboraviti ono što je bilo, ali neće ni dopustiti da se ostvari želja neprijatelja Jevreja, a to znači da se ugasi svaki život među članovima jevrejskih opština.

U Beogradu je osnovan Jevrejski mešoviti hor „Braća Baruh“ 1952. godine, a u Zagrebu hor „Moša Pijade“. Ova dva hora su od svog postojanja do danas tako raširila svoja umetnička krila, da su stekla osim jevrejske i opštu jugoslovensku reputaciju. Skoro da nema ni jedne jevrejske, jugoslovenske i druge aktivnosti gde ne učestvuju ovi horovi. Priređujući česte koncerte u zemlji i mnogim drugim zemljama, ova dva hora su najbolji primer da je kultura jevrejstva neuništiva, a duh očeličen.

Danas u svojoj konstituciji i umetničkom postojanju, ova dva hora tj. „braća Baruh“ u Beogradu i „Moša Pijade“ u Zagrebu, služe na čast podjednako jevrejstvu i jugoslovenstvu.

Skoro istovremeno stvoren je i hor 1954. godine u Sarajevu, ali nije imao dugačak vek postojanja. U Subotici je osnovan 1947. godine jevrejski hor „Hakinor“, koji je sa velikim uspehom koncertirao do 1952. godine.

Na mesto mnogih omladinskih, kulturno-umetničkih, socijalnih i drugih udruženja i društava, koja su postojala do 1941. godine, posle Drugog svetskog rata u jevrejskim opštinama, malobrojnim u odnosu na predratno doba, sada funkcionišu razne sekcije kao na pr. ženska, kulturna, religiozna, omladinska i socijalna.. Ove sekcije su zamena kulturno-umetničkim društvima, koja su postojala do rata.

Mirne savesti možemo reći da se od 1945. godine kulturno-umetnički život razvija po sekcijama na zavidnom nivou. Predavanja, koncert, proslava praznika, diskusije, gostovanja, kao na pr. koncert umetnika iz Bratislave sa jidiš pesmama, upotpunjuju delatnost bivših kulturno-umetničkih društava. Ceo taj i takav kulturno-umetnički život, isto kao i uvek ranije, doprinosi održavanju jevrejstva u Jugoslaviji, koje je opšte poznato u svetu.

Osim jevrejskih umetnika, književnika, naučnika, lekara i svih drugih profesija, česti gosti su i nejevreji koji su i ranije uvek dobrodošli i rado primani u jevrejskoj zajednici.

Opšte uverenje je, da je kulturno-umetnički život u jevrejskim opštinama u Beogradu, Zagrebu, Sarajevu, Novom Sadu, Subotici, Splitu, Rijeci i još nekim manjim opštinama, na visini koja odgovara njihovim potrebama.

ČUVANJE I NEGOVANJE JEVREJSTVA U KULTURNO-UMETNIČKIM DRUŠTVIMA

Dovoljno je pročitati gornje podatke iz rada kulturno-umetničkih društava, gde je registrovan jedan sasvim mali deo rada tih društava, da bi se stekla slika i utisak šta je sve učinjeno za održavanje jevrejstva u Jugoslaviji. Rekli bismo, da su kulturno-umetnička društva i mnoga druga društva pri jevrejskim opštinama u Jugoslaviji bila u stvari jevrejski univerziteti pristupačni svakom, od nepismenih do akademičara.

Nije bilo jevrejske opštine u Jugoslaviji, pa i one najmanje, gde nije bilo knjižnica. Nije uzalud Muhamed rekao da su Jevreji narod knjige. Nadalje, negovala se jevrejska (hebrejska, jidiš, i sefardska) muzika, u horovima, orkestrima, raznim ansamblima i solo pesmi, a društvo „Omanut“ iz Zagreba je propagiralo jevrejske kompozitore. Pozorišnim komadima od domaćih i stranih autora prikazivani su delovi jevrejske istorije. Obavezanim diskusijama u raznim društvima o jevrejskoj problematici, data je svakom mogućnost da sagleda istinu o jevrejskom problemu. Koliko su Jevreji bili narod knjige, neka posluže kao dokaz dva primera da je u Beogradu otvorena

biblioteka, kada je većina ljudi bila nepismena, a u Zagrebu je 1856. godine osnovana Hartmanova posudbena biblioteka.

Jevrejska omladina je prihvatila jevrejstvo kao svoju nužnu potrebu. Na zboru omladinaca 1934. godine u Novom sadu, dokazuje se bankrot asimilacije u Galutu, a u 1939. godine kada je besneo antisemitizam od fašizma, Savez židovskih omladinskih društava u Zagrebu na proslavi 20-to godišnjice od osnivanja uz prisustvo 700 omladinaca, uzvikuje lozinku „Lo nikana“ (nećemo ustuknuti). Ni jedan element iz bogate riznice jevrejske istorije nije propušten, pa je podjednako održavana religija, istorija i kultura. Komadom „Drajfus“ koji se svuda prikazivao po jevrejskim opštinama, dokazuje se zlodelo antisemitskih optužbi. Teodor Hercl i cionizam prisutni su u svim aktivnostima, bilo da su one umetničke, socijalne, omladinske, sportske itd. Većita misao o budućoj Palestini nalazi odjeka u bezbroj manifestacija, gde Jevreji masovno i materijalno pomažu cionizam.

Paralelan rad po kulturno-umetničkim društvima svih vrednosti rada na jevrejstvu, učinio je i dokazao da je za očuvanje jevrejstva u Jugoslaviji rad po kulturno-umetničkim društvima bio nezamenljivo dragocen.

R E Z I M E

Svi mi, savremenici i svedoci strahovitih događaja koji su osakatili Jevrejski narod u Drugom svetskom ratu, danas jasno znamo da naš duh i osećanja odgovornosti prema jevrejstvu niko nije mogao da uništi. Jevrejskinarod je u svojoj dugoj istoriji preživeo robovanje misirskim faraonima, kako kaže dr Albert Vajs, pobedonosnih rimskih legija, divljanja krstaških vojski, progone španske inkvizicije, pogrome carske Rusije, zločine Hitlerovog nacizma i stale varijante fašističkog mračnjaštva i nečovečnosti.

Ništa nas nije zaustavilo na našem kulturno-umetničkom radu. Kakva je bila delatnost tih jevrejsko kulturno-umetničkih društava, neka posluže reči velikog književnika Branislava Nušića, izgovorene u Sarajevu na proslavi 25-to godišnjice društva „La Lira“ a koje glase: „Četvrt veka istrajne ljubavi pesmi, plemenitom izrazu čovečije duše i osećanja osobina koja je vazda krasila jevrejski narod, uvek pristupačan kulturnim pokretima i umetničkim sklonostima“. „Lira“ danas proslavlja ne samo jedan datum svoje intimne istorije, već beleži i jedan datum naše opšte kulturne istorije. Čast „Liri“.

1973. godine

Rafailo Blam
prof. i kompozitor

REDOSLED OSNIVANJA JEVREJSKIH DRUŠTAVA
U 19-TOM VEKU DO 1900. GODINE

1642. godina Beograd Beogradska teološka škola
1826. " Varaždin Židovsko dobrotvorno društvo
1840. " Beograd Jevrejsko žensko društvo
1840. " Zagreb Židovska pučka škola
1846. " Zagreb Društvo čovječnosti
1852. " Sombor Jevrejska škola
1856. " Zagreb Hartmanova posudbena biblioteka
1858. " Osijek Izraelitsko dobrotvorno društvo
1858. " Osijek Jevrejsko dobrotvorno gospojinsko društvo
1871. " Sombor Jevrejsko žensko društvo
1872. " Beograd Društvena škola za izobražavanje srpsko-jevrejske
omladine
1874. " Beograd Jevrejsko žensko društvo „Dobrotvor“
1876. " Beograd Srpsko-jevrejsko pevačko društvo
1887. " Zagreb Izraelitsko gospojinsko društvo društvo „Jelene
Pelister“
1892. " Sarajevo „La Benevolencija“
1894. " Beograd Srpsko-jevrejska književna zajednica
1897. " Zagreb Udruženje židovskih srednjoškolaca „Literarni sastanci“
1899. " Zagreb Židovsko akademsko potporno društvo

REDOSLED DRUŠTAVA OD 1900. GODINE DO 1918. GODINE

God.os- nivanja	Grad	Koje društvo
1900.	Sarajevo	Židovsko omladinsko društvo
1901.	"	Židovsko aškenasko gospojinsko društvo
1901.	"	Jevrejsko pjevačko društvo „LA LIRA“
1902.	Beč	„Bar Giora“
1902.	Travnik	„Ezrat Dalim“
1903.	Zagreb	Odbor hrvatskih izraelitskih sveučilišnih građana
1903.	Sarajevo	Sinagogalni hor
1904.	Beograd	Klub „Zajednica“
1905.	Zagreb	Židovsko akademsko potporno društvo
1906.	Sarajevo	Humano društvo „AHDUS“
1908.	"	Društvo „Jehuda Makabi“
1908.	"	Škola „Talmud Tora“
1908.	Zagreb	Zagrebačko djevojačko židovsko društvo „Benot Cijon“
1908.	Beograd	Čitaonica „Tikun Hacot“
1908.	"	Društvo „Cion“
1911.	"	Jevrejsko narodno društvo
1911.	"	Loža „Bene Berit“
1912.	Bijeljina	Devojačko društvo
1912.	"	Jevrejski napredni klub s čitaonicom
1912.	Sarajevo	Židovsko nacionalno društvo
1913.	Osijek	Židovsko omladinsko društvo
1914.	Zagreb	Židovsko akademsko kult. društvo „Judeja“
1914.	Zagreb	Jevrejski sefardski stud. klub „Esperansa“
1917.	Sarajevo	Društvo „La Humanidad“
1917.	Osijek	Ženska sekcija i židovska čitaonica
1917.	"	Srednjoškolsko cionističko društvo „Bar Gior“
1918.	Beograd	Srpsko-jevrejska kulturna zajednica
1918.	Zagreb	Židovski pjevački hor
1918.	"	Izraelsko hrvatsko kult. društvo
1918.	Banja Luka	Židovsko društvo „Kadima“
1918.	Vinkovci	Izraelsko gosp. društvo i djevojačko društvo „Moria“
1918.	Osijek	Djevojačko društvo „Mirjam“

STATISTIČKI PODACI

SPISAK PO GRADOVIMA JUGOSLAVIJE
JEVREJSKIH KULTURNO-UMETNIČKIH I DRUGIH DRUŠTAVA
(koja su se bavila kulturom i umetnošću)

B E O G R A D

<u>OMLADINSKO:</u>	1. „Jevrejsko omladinsko udruženje“	osnovano 1926. g.
	2. „Jevrejska radna omladina“	" 1934. g.
	3. „Omladinsko udruženje „Magen David“	" 1936. g.
	4. Omladinsko društvo „Gideon“	" 1919. g.
	5. Društvena škola za izdržavanje srpsko-jevrejske omladine	" 1872. g.
	6. Jevrejsko nac. omladinsko društvo „Atehija“	" 1919. g.
	7. Društvo „Karmel“	" 1919. g.
	8. Jevr. zabavište „Dr David Albala“	" 1935. g.
	9. Jevrejska akademska menza	" 1928. g.
	10. Omladinsko cionističko društvo „Adut Hacofim“	" g.
	11. Kult. sekcija akad. potp. društvo	" 1931. g.
	12. Jevr. stud. džez orkestar „Micky“	" 1928. g.
<u>LITERARNI:</u>		
<u>ČITAONICE:</u>	1. „Jevrejska čitaonica“	" 1929. g.
	2. Čitaonica „Tikun Hacot“	" 1908. g.
<u>SIONISTIČKA:</u>	1. Cion. održ. mladih devojaka „Karmel“	" 1919. g.
	2. Povereništvo „Keren Kajemet“	" g.
	3. Omlad. cion. društvo „Ahdut Hacofim“	" g.
<u>HOROVI:</u>	1. Srpsko-jevrejsko pevačko društvo	" 1876. g.
	2. Jevrejski akademski hor	" 1935. g.
<u>ORKESTRI</u>	1. Jevr. muzički klub „Lira“	" 1919. g.
	2. Jevr. stud. džez orkestar „Miki“	" 1928. g.
<u>HUMANA:</u>	1. Jevr. akademsko potporno društvo	" g.
	2. Jevrejsko žensko društvo „Dobrotvor“	"
	3. Jevr. kulturno i humano društvo „Šemaja Demajo“	" 1932. g.
	4. Jevr. akademsko društvo „Potpora“	" 1931. g.
<u>KLUBOVI:</u>	1. Jevr. klub „Jedinstvo“	" 1927. g.
	2. Klub „Sloga“	" g.
	3. Klub „Zajednica“	" 1904. g.
<u>NACIONALNO:</u>	1. Jevrejsko nacionalno društvo	" 1919. g.
	2. Jevr. nac. društvo „Atehija“	" g.
<u>SEFARDSKA:</u>	1. Beogradska org. sef. Jevreja	" 1929. g.

KULT. PROSVETNA 1. Srpsko jevrejska kulturna zajednica " 1918. g.
 2. Prosv. klub „Max Nordau“ " 1923. g.
 3. Srpsko-jevrejska književna zajednica " 1894. g.
 4. Klub „Hug Ivri“ " 1932. g.
 5. Kulturna sekcija akd. potpornog društva " 1931. g.
 6. Društvo „Bratsvo“ " 1936. g.
 7. „Savez jevrejskih visokoškolaca " 1923. g.
 kraljevine SHS“

RELIGIOZNA: 1. Društvo „Somre šabat“ " 1930. g.
 2. Beogradska teološka škola " 1642. g.

RADNIČKA: 1. Jevrejska radna omladina " g.

NACIONALNA: 1. Klub hebraista " 1932. g.

DEVOJAČKO: 1. Cion. udruženje mladih devojaka „Karmel“ " 1919. g.

ŽENSKO: Jevrejsko žensko društvo " 1840. g.

Z A G R E B

OMLADINSKA: 1. Savez židovskog omlad. udruženja " 1919. g.
 2. Jevr. sefard. klub „Esperansa“ " 1926. g.
 3. Literarni sastanci žid. Omladine " 1897. g.
 4. Omladinski pokret „Dror“ " g.
 5. Udruženje jevrejskih srednjoškolaca " 1897. g.
 „Literarni sastanci“
 6. Savez omlad. udruž. „Gideon“ " 1919. g.
 7. Židovsko omladinsko „Kolo“ " 1925. g.
 8. Diletentska sekcija žid. omladine " 1924. g.
 9. Jevr. radnička omladina " 1927. g.
 10. Omladinsko društvo „Makabi“ " 1926. g.
 11. Jevr. sefardski student. klub " g.
 12. Savez žid. omlad. udruž. „Hanoar“ " 1927. g.
 13. Omladinsko kolo 1921. g.

SREDNJOŠKOLSKA: 1. Udruženje jevr. srednjoškolaca „Literarni " 1897. g
 sastanak“
 2. Židovska osnovna škola

LITERARNI: 1. Židovski akad. liter. klub " 1922. g.
 2. Izraelsko hrvatsko literarno društvo " 1918. g.
 3. Židovski lit. klub „Bohorov“ " 1919. g.
 4. Lit. sastanci žid. omladine " 1897. g.
 5. Jevrejski tečajevi " 1920. g.

<u>ČITAONICE:</u>	1. Židovska čitaonica	" g.
	2. Hartmanova posudbena bibl.	"	1859. g.
	3. Centralni ured za posuđivanje knjiga	"	1925. g.
	4. Jevrejska centralna biblioteka	" g.
	5. Židovska knjiž. zadruga	"	1936. g.
<u>SEFARDIKA:</u>	1. Sefardski stud. klub „Esperansa“	"	1914. g.
	2. Jevrejski sefard. stud. klub	"	1925. g.
<u>DEVOJAČKA:</u>	1. „Benot Cion“	"	1908. g.
<u>HOROVI:</u>	1. Mješoviti hor	"	1925. g.
	2. Jevr. pjevačko društvo „Ahdut“	"	1933. g.
	3. „Židovski pjevački zbor“	"	1918. g.
	4. Pjevačka i tamburaška sekcija „Makabi“	"	1921. g.
	5. „Omanut“ - Društvo za podsticanje jevrejske muzike	"	1932. g.
	6. Pjevački zbor „Hanigun“	"	1933. g.
<u>ORKESRTI:</u>	1. Glazbena sekcija „Makabi“	"	1923. g.
<u>RADNIČKA:</u>	1. Grupa činov. i namještenika	"	1933. g.
	2. Udruženje jevrejskih zanatlija	"	1933. g.
	3. Jevrejska radnička omladina	" g.
<u>HUMANA:</u>	1. „Društvo čovječnost“	"	1846. g.
	2. Židovsko akad. potporno društvo	"	1905. g.
<u>KULT. PROSVETNA:</u>	1. Židovski akad. klub „Judeja“	"	1914. g.
	2. Društvo „Tarbut“	"	1919. g.
	3. Društvo čovječnosti	"	1846. g.
	4. Društvo „Jevrejski dom“	"	1934. g.
	5. Jevrejski tečajevi	"	1920. g.
	6. Savez cionističke omladine	" g.
	7. Klub „Zajednica“	" g.
	8. Društvo „Makabi“	" g.
	9. Društvo „Bar Cion“	" g.
	10. Društvo „Esparansa“	" g.
	11. Židovsko narodno društvo (muz.)	"	1919. g.
	12. Odbor hrvatskih izrael. sveučilišnih građana	"	1903. g.
<u>GOSPOINSKA:</u>	1. Jevr. gospoinsko društvo „Jelena Prister“	"	1887. g.
<u>FERIJALNO:</u>	„Izraelsko ferijalna kolonija“	"	1926. g.
<u>VISOKOŠKOLSKA:</u>	1. „Savez jevr. visokoškolaca kraljevine SHS“	"	1925. g.

	2. Esperansa-sekcija „Mavarec Cijon“	" g.
	3. Žid. akad. kult klub „Judeja“	"	1914. g.
	4. „Žid. akad. potporno društvo“	"	1905. g.
	5. „Židovsko akademsko društvo“	" g.
	6. Savez seniora akad. društva „Bar Giora“	" g.
	7. Društvo „Bar Giora“	" g.
	8. Jevre. Sefard. stud. klub	"	1925. g.
<u>RELIGIOZNO:</u>	1. „Talmud Tora“ - kult. ist. društvo	" g.
<u>NACIONALNO:</u>	1. Židovsko narodno društvo	"	1919. g.
<u>S A R A J E V O</u>			
<u>OMLADINA:</u>	1. „Židovsko omladinsko kolo“	"	1900. g.
	2. „Bar Giora“	"	1919. g.
	3. „J u d e j a“	"	1919. g.
	4. „Bar Kohba“	" g.
	5. „Ahdut Haconim“	" g.
	6. Židovsko omlad. društvo	" g.
	7. Omlad, društvo „Jehuda Makabi“	"	1922. g.
	8. Jevr. radnička omladinska organizacija „Matatja“	"	1923. g.
	9. „Poale Cion“	" g.
<u>DJEVOJAČKO:</u>	1. „M o r i j a h“	" g.
	2. „Para elevanter“	" g.
<u>KULT.-PROSVJETNA:</u>	1. Jevr. radničko kult. društvo	"	1933. g.
	2. Omladinsko udruženje lit. kult. „Jehuda Makabi“	"	1908. g.
	3. Jevr. potporno i kult. društvo „La Glorija“	" g.
	4. Jevr. kult. prosv. dr. „Sloboda“	" g.
	5. Kulturno društvo „Ahdut“	"	1912. g.
	6. „T a r b u t“	" g.
	7. „La Benevolenzija“	"	1892. g.
<u>HOROVI:</u>	1. Jevr. pevačko društvo „La LIra“	"	1901. g.
	2. Sinagogalni hor	"	1903. g.
<u>ORKESTRI:</u>	1. „Jevrejska glazba“	"	1928. g.
	2. „M a t a t j a“	"	1923. g.
<u>HUMANA:</u>	1. „Sociedad de vezitar dolientas“	"	1928. g.
	2. Humano društvo „Ahdus“	"	1906. g.
	3. „Ezrat Jetonim“	"	"

	4. „La Benevolenzija“	"	1892. g.
	5. „La Glorija“	"	1922. g.
	6. Gospojinsko dr. „La Humanidad“	"	1917. g.
<u>NACIONALNA:</u>	1. Židovsko nacionalno društvo	"	1912. g.
	2. Hebr. sekcija žid. dr. „Safa Berura“	"	1920. g.
<u>RADNIČKA:</u>	1. Jevr. rad. udruž. „Poale Cion“	"	1922. g.
	2. „M a t a t j a“	"	1923. g.
	3. Jevr. radničko kult. društvo	"	1933. g.
	4. Jev. sefard. radnički klub	" g.
	5. „Jehuda Halevi“	"	1928. g.
<u>LITERARNO- ČITAONICE:</u>	1. Omlad. udruženje (lit.-kult.) „Jehuda Makabi“	"	1908. g.
	2. „T a r b u t“	"	1928. g.
<u>SEFARDSKO:</u>	1. „La Benevolenzija“	"	1892. g.
	2. Društvo sef. akad. „Esperansa“	"	1924. g.
	3. Jev. sefard. radnički klub	" g.
<u>KLUBOVI:</u>	1. „Jevrejski klub“	"	1928. g.
	2. Jevr. klub „JUda Makabi“	" g.
	3. Klub „U n i o n“	" g.
<u>RELIGIOZNA:</u>	1. Jevrejska „Talmud Tora“	"	1908. g.
	<u>A D A</u>		
<u>OMLADINA:</u>	1. Omladinsko društvo „Ivrija“	"	1931. g.
	<u>BOSNA I HERCEGOVINA</u>		
<u>NACIONALNO:</u>	1. Židovsko nar. društvo za B.iH.	" g.
	<u>B A N J A L U K A</u>		
<u>KULTURNO:</u>	1. „La Benevolenzija“	"	1930. g.
	2. Židovsko društvo „Kadimah“	"	1918. g.
	3. Društvo „Akiba“	" g.
	<u>B I J E L J I N A</u>		
<u>KULTURNO I ČITAONICA</u>	1. Jevrejski napredni klub s čitaonicom	"	1912. g.
	<u>B I T O L J</u>		

<u>OMLADINA:</u>	1. Jevr. omlad. društvo „Atehija“	" g.
	<u>B R O D n/S</u>		
<u>OMLADINA:</u>	1. Jevr. omlad. društvo „Maks Nordau“	"	1922. g.
	2. Savez žid. omlad. udruženja	"	1919. g.
	<u>B J E L O V A R</u>		
<u>LITERARNO:</u>	1. Žid. lit. djev. društvo „Mirjam“	"	1919. g.
<u>ORKESTAR:</u>	1. Omlad. orkestar „Haginun“	"	1935. g.
<u>NACIONALNO:</u>	1. Židovsko gradj. društvo	"	1924. g.
	<u>Č A K O V E C</u>		
<u>OMLADINA:</u>	1. Židovsko omlad. društvo	"	1926. g.
	<u>D A R U V A R</u>		
<u>OMLADINA:</u>	1. Židovsko omladinsko društvo	"	1919. g.
	<u>D E B E L J A Č A</u>		
<u>ŽENSKO:</u>	1. „Žensko društvo“	"	1936. g.
	<u>D J A K O V O</u>		
<u>NACIONALNO:</u>	1. Židovsko narodno udruženje	"	1922. g.
	2. „Židovsko društvo“	"	1919. g.
	<u>D E R V E N T A</u>		
<u>NACIONALNO:</u>	1. „Židovsko nacionalno društvo“	"	1919. g.
	<u>D U B R O V N I K</u>		
<u>OMLADINA:</u>	1. Židovsko omladinsko društvo	"	1927. g.
	<u>G R A D A Č A C</u>		
<u>OMLADINA:</u>	1. Židovsko omladinsko udruženje	" g.
	<u>K O P R I V N I C A</u>		

<u>OMLADINA:</u>	1. Židovsko omlad. udruž. „Herut“	"	1923. g.
	2. Žid. gradjansko dr. „Hat, Hija“	"	1919. g.
<u>K U T I N A</u>			
<u>OMLADINA:</u>	1. Žid. omladinsko društvo „Jordan“	"	1931. g.
<u>L E S K O V A C</u>			
<u>OMLADINA:</u>	1. Omladinsko udruženje	"	1932. g.
<u>M O S T A R</u>			
<u>OMLADINA:</u>	1. Žid. omlad. društvo „Kadima“	"	1920. g.
	2. Djevojačko omlad. društvo	"	1919. g.
<u>N I Š</u>			
<u>OMLADINA:</u>	1. Omladinsko društvo „Debora“	" g.
	2. Omlad. društvo „Trumpeldor“	"	1930. g.
<u>KULTURNO:</u>	1. Društvo „Debora“	"	1931. g.
<u>HOROVI:</u>	1. Crkveno jevr. pevačko dr. „David“	"	1926. g.
<u>N O V A G R A D I Š K A</u>			
<u>HOROVI:</u>	1. Židovsko pjevačko društvo	"	1925. g.
<u>N O V I S A D</u>			
<u>OMLADINA:</u>	1. Omladinsko društvo	"	1923. g.
	2. Omladinsko društvo „Ivrija“	"	1934. g.
<u>NACIONALNO:</u>	1. Jevrejski narodni Savez	"	1919. g.
<u>KULT-PROSV:</u>	1. Grupa „Tarbut“	"	1930. g.
	2. Udruženje „Th. Herzl“	"	1931. g.
<u>HOROVI:</u>	1. Jevr. pev. društvo „Hašira“	"	1935. g.
	2. Jevr. pevačko društvo „Hazemer“	"	1923. g.
	3. Savez kantora	"	1939. g.
<u>ŽENSKA ZADRUGA:</u>	1. „Pro Palestina“	"	1927. g.

<u>ORKESTAR:</u>	1. Jevrejski salonski orkestar	"	1940. g.
	<u>O S I J E K</u>		
<u>OMLADINA:</u>	1. Židovsko omladinsko društvo	"	1913. g.
	2. Židovsko omlad. društvo „Kavaret“	"	1919. g.
	3. „M a k a b i“	" g.
<u>ČITAONICE:</u>	1. Židovska čitaonica	"	1917. g.
<u>NACIONALNO:</u>	1. Židovsko nacionalno društvo	"	1927. g.
<u>KULTURNO:</u>	1. Društvo „Akiba“	"	1935. g.
<u>ŽENSKO:</u>	1. Klub židovskih žena	"	1917. ?
	2. Ž. jevr. gospojinsko dobrot. društvo	"	1858. g.
<u>SREDNJOŠKOLSKO:</u>	1. Srednj. cion. društvo „Bar Giora“	"	1917. g.
<u>DJEVOJAČKO:</u>	1. Djevojačko društvo „Mirjam“	"	1918. g.
<u>KLUBOVI:</u>	1. Ferijalni klub židovskih akademičara i arbiturijenata	"	1919. g.
	<u>P A N Č E V O</u>		
<u>OMLADINA:</u>	1. Jevrejsko omladinsko udruženje	"	1933. g.
<u>HOROVI:</u>	1. Sinagogalno pevačko društvo		
<u>RELIGIOZNO:</u>	1. Društvo „Talmud Thora“	"	
	<u>P R I Š T I N A</u>		
<u>OMLADINA:</u>	1. Omladinsko društvo „Esperansa“	"	1926. g.
	<u>P O D R A V S K A S L A T I N A</u>		
<u>OMLADINA:</u>	1. Žid. omlad. udruženje „Max Nordau“	"	1931. g.
	<u>P O Ž E G A</u>		
<u>OMLADINA:</u>	1. Žid. omladinsko društvo „Hagibor“	"	1922. g.
	<u>R U M A</u>		
<u>OMLADINA:</u>	1. Jevr. omlad. društvo „Theodor Herzl“	"	1919. g.

S P L I T

OMLADINA: 1. Omladinska sekcija jevr. nac. društva „Jarden“ " 1918. g.
2. Društvo „K a d i m a“ " g.

KULTURNO: 1. Kulturno društvo „Jarden“ " g.

S U B O T I C A

OMLADINA: 1. Jevr. omlad. organizacija „Reuth“ " g.

HOROVI: 1. Jevrejski hor „Hakinor“ " g.
2. „H a k o a h“ " 1925. g.

KULTURNO: 1. Jevr. kulturno društvo „Hakinor“ " 1947. g.
2. Jevr. kulturna i sportska organizacija „Hakoah“ " 1925. g.
3. Kulturno društvo „Menorah“ " g.
4. Kulturno društvo Jevreja " g.

ORKESTAR: 1. „H a k o a h“ " g.

S K O P L J E

OMLADINA: 1. Omlad. društvo „Bene Izrael“ " 1923. g.
2. Omladinsko društvo „Esperansa“ " g.
3. Omladinsko društvo „Gideon“ " 1929. g.
4. Skautsko-halučka omlad. #Tehelet Lavan“ " g.
5. Cionističko omlad. društvo „Kadima“ " g.

HOROVI: 1. Jevrejsko pevačko društvo „Kadima“ " 1929. g.

SREDNJOŠKOLSKA: 1. „Društvo jevrejskih srednjoškolaca“ " 1925. g.

ŽENSKA: 1. Jevr. žensko dobrotvorno društvo " 1923. ?
2. Jevr. gospoinsko društvo " 1924. ?

KLUIBOVI: 1. Klub skopljanskih Jevreja " 1921. g.

HUMANO: 1. Društvo „Budućnost“ " 1928. g.

S A N S K I M O S T

OMLADINA: 1. Omladinsko udruženje „Cijon“ " 1925. g.

S T A R A K A N J I Ž A

<u>OMLADINA;</u>	1. Jevr. omlad. udruženje „Ivrija“	"	1925. g.
	<u>S T A R I B E Č E J</u>		
<u>OMLADINA:</u>	1. Jevr. omlad. udruženje „Ivrija“	"	1926. g.
	<u>S I S A K</u>		
<u>OMLADINA:</u>	1. Židovsko omlad. društvo „Makabeja“	"	1919. g.
	<u>S E N T A</u>		
<u>NACIONALNI:</u>	1. „Jevrejsko narodno društvo“	"	1920. g.
	<u>S O M B O R</u>		
<u>OMLADINA:</u>	1. Jevrejsko omladinsko društvo	"	1920. g.
<u>ŽENSKO:</u>	1. Jevrejsko žensko društvo	"	1871. g.
	<u>Š T I P</u>		
<u>OMLADINA:</u>	1. Omladinsko udruženje „Tehelet Lavan“	"	1939. g.
	2. Jevrejsko omladinsko udruženje	"	1930. g.
	<u>T R A V N I K</u>		
<u>OMLADINA:</u>	1. Omladinsko udruženje „Degel Jehuda“	"	1924. g.
<u>KULTURNO</u>	11. „E z r a t D a l i m“	"	1902. g.
<u>DEVOJAČKO:</u>			
<u>ŽENSKO:</u>	1. Jevrejsko žensko društvo	"	1920. g.
	<u>V I N K O V C I</u>		
<u>GOSPOJINSKO:</u>	1. Izraelsko gospojinsko društvo	"	1918. g.
<u>DJEVOJAČKO:</u>	1. Djevojačko udruženje „Moria“	"	1918. g.
	2. Odbor židovskih djevojaka	"	1918. ?.
	<u>V U K O V A R</u>		
<u>OMLADINA:</u>	1. Židovsko omladinsko udruženje	"	1922. g.

<u>DJEVOJAČKO:</u>	1. Židovsko djevojačko društvo „Morijsa“	"	1919. g.
	<u>V A R A Ž D I N</u>		
<u>DOBROTVORNO:</u>	1. Jevrejsko dobrotvorno društvo	"	1826. ?.
	<u>V O J V O D I N A</u>		
<u>NACIONALNO</u>	1. Židovski narodni savez (Samo Novi Sad)	" g.
<u>OMLADINA:</u>	1. Židovski omladinski pokret (bezvezno)	" g.
<u>ŽENSKO:</u>	1. Jevrejsko žensko društvo (bezvezno)	" g.
	<u>Z E M U N</u>		
<u>KULT. PROSV:</u>	1. Jevrejsko prosvetno društvo	"	1919. g.
<u>ŽENSKO:</u>	1. Jevrejsko žensko društvo	"	1931. g.
<u>HOROVI:</u>	1. Jevrejsko sinagogalno pevačko društvo	"	1932. g.
<u>KLUB:</u>	1. Jevrejski klub	" g.
	<u>Z E N I C A</u>		
<u>OMLADINA:</u>	1. Kulturno udruženje žid. omlad. „Neurim“	"	1925. g.
	<u>Ž E P Č E</u>		
<u>OMLADINA:</u>	1. Židovsko omladinsko udruženje	"	1925. g.
	<u>I N O S T R A N S T V O</u>		
<u>B E Č:</u>	1. Akademsko društvo sefardskih Jevreja „Esperansa“, „Bar Giora“	"	1902. g.
<u>B R N O:</u>	1. Društvo narodno židovskih akademičara iz SHS „ivrija“	" g.
<u>P R A G:</u>	1. Udruženje jevrejskih akademičara iz Jugoslavije	" g.

Beograd, septembar 1973. godine